

RAPORTUL PIETEI DE ARTĂ DIN ROMÂNIA

RAPORTUL PIETEI DE ARTĂ DIN ROMÂNIA

2016

Cuvânt înainte

Popovici Nițu Stoica & Asociații s-a implicat activ, încă de la înființarea sa, în anul 1995, atât în sprijinul unor artiști români contemporani, comisionând un număr semnificativ de lucrări sau sponsorizând evenimente de autor, cât și în favoarea unor colecționari sau promotori de artă dintre cei mai importanți.

Continuăm astfel o lungă tradiție a avocaturii românești, în care iluștri înaintași precum Henri Trembiski, Emil Ottulescu sau Constantin Basiliade au stat alături de un Tonitza, Hurmuz Aznavorian, Jean Gad, Vintilă Ștefănescu, Alexandru Haldner ori Vasile Pavlu au susținut cu achiziții constante opera lui Pallady sau Șirato, Vladimir Diaconu, Eugen Crăciun, Ernest Morgenstern i-au promovat pe Iser sau Petrașcu, iar aceștia sunt doar exemple din sutele de avocați români ai secolului XX, iubitori și promotori de artă, colecționari responsabili.

Popovici Nițu Stoica & Asociații susține cu încredere procesul de profesionalizare a pieței de artă din România, Raportul de față fiind unul din proiectele cele mai recente la care PNSA participă. Înțelegem că piața românească de artă are nevoie nu doar de asigurările experților cu pregătirea cea mai solidă, de transparența completă a tranzacțiilor, suficiența datelor sau conduita ireproșabilă a brokerilor, ci și de analize calitative – context global, dinamica transformărilor, evoluția opțiunilor estetice și investiționale, profilele de bază ale participanților – ceea ce prezentul Raport urmărește să ofere.

Florian Nițu
Avocat Asociat Coordonator, Popovici Nițu Stoica & Asociații

Arta înseamnă pasiune.

Sunt câteva moduri în care se poate cultiva această pasiune, iar motivația oricărei colecții de artă variază. Colecționarii pot fi ghidați de considerente estetice și să fie indiferenți la perioada artistică căreia îi aparține opera, ori se pot concentra pe un curent în artă sau pe un anumit grup de artiști. Unii intenționează să creeze un muzeu al patrimoniului recuperat și semnificativ, în timp ce alții urmăresc să lase colecția moștenire copiilor lor, drept educație identitară, martor al valorilor culturale în care cred. Ce au însă în comun toți marii colecționari este pasiunea pentru artă, ca formă sublimă și complexă de mesaj sintetic al unei culturi, al unei civilizații pe care au cunoscut-o și admirat-o.

Piața de artă este în continuă schimbare – și nu este întru-totul transparentă. Raportul nostru de piață urmărește să ofere o imagine de ansamblu cât mai fidelă a acestei piețe, bazându-se în primul rând pe datele precise ce rezultă, regulat, în urma licitațiilor de artă românească din România și străinătate. Explorează tendințele "macroeconomice" de evoluție a acesteia, punând la dispoziție statistici, subliniind fenomene actuale și curente artistice în vogă.

De reținut însă că acest raport de piață nu vrea să reprezinte și nu este un ghid de gust în cât privește investiția personală în arta românească. Fiecare operă este unică, cu propria ei identitate, propriul context și propria istorie, conotând valori culturale diferite, cărora doar destinatarul lor final le găsește folosința ultimă. Scopul nostru este acela de a vă pune la dispoziție informații și expertiză despre felul cum ați putea „naviga” în complexa lume actuală a artei și cum pot fi interpretate datele frecvent vehiculate cu privire la această piață, ce se dezvoltă, an de an, din ce în ce mai interesant și mai internațional.

Eliza Leșanu
Director Institutul de Management al Artei Artmark

Cuprins

O scurtă introducere în istoria artei românești din secolul XIX până în prezent	6
Structura pieței românești de artă	8
Piața licitațiilor de artă în 2016	10
Piața internațională de artă românească	16
Evoluții și interes în funcție de perioadele artistice	18
Preferințele tematice în licitațiile de artă din România	20
Evoluții și interes în funcție de tehnica de lucru	22
Accesibilitate	24
Vedetele licitațiilor	26
Evoluția prețurilor. Topuri și randamente de artist	28
Piața de artă contemporană	32
Concluzii	44
Câteva sfaturi pentru investitorul în artă	46

George Tzipoia (n. 1945), Corps, ulei și tempera pe hârtie lipită pe lemn

O scurtă introducere în istoria artei în România din secolul XIX până în prezent

Arta secolului al XIX-lea

Până în secolul al XIX-lea artele plastice pe teritoriul țării noastre au fost, dintr-un punct de vedere, anacronice, căci au rămas profund bizantine, raportat la evoluția European-renesantistă. Semne ale modernității, în sens european, în arta românească se întrevăd abia la începutul secolului al XIX-lea, când au loc la noi schimbări decisive în plan social și politic, acestea determinând, totodată, și schimbări în plan cultural și artistic, în sensul unei alinieri treptate la cultura europeană. La sfârșitul secolului al XVIII-lea încă se mai clarificau termeni precum "zugrav de gros" (pictorii de biserică) și "zugrav de subțire" (pictorii care foloseau ca suport pânza), desprinzându-se o breaslă de artiști pictori. În secolul următor, pictura românească începe să se contureze după modelul occidental, prin inițiativa unor pictori care au studiat în importante centre artistice europene, și care au devenit apoi, la rândul lor, profesori și întemeietori de școli, precum Gheorghe Tattarescu și Theodor Aman, care pun bazele Școlii de Arte Frumoase din București în 1864. Dintre curentele artistice de proveniență din Apus, primul curent de influență va fi neoclasicismul, în maniera, atunci pregnantă, a academismului. După o perioadă de răspândire a neoclasicismului, își vor mai face simțită prezența, în ritm alert, alte curente occidentale, diminuând simțitor decalajul, către sfârșitul sec. XIX, dintre arta românească și cea europeană. Astfel, a doua jumătate a secolului al XIX-lea este marcată de artiști neoclasici precum: Constantin Lecca, Sava Henția, Gheorghe Tattarescu, Theodor Aman, Karl Storck, Ion Georgescu. Înnoirea continuă cu Ion Andreescu și Nicolae Grigorescu, artiști care, sub influența picturii de plein-air și a impresionismului, au adus în pictura românească noutatea modernismului.

Arta modernă și Avangarda

Generațiile de artiști care au urmat lui Nicolae Grigorescu și Ioan Andreescu au ilustrat în operele lor un modernism din ce în ce mai accentuat. Dincolo de siajul realist al acestor două mari repere, pictura românească interbelică devine interesată de formă și culoare, îmbrățișând cu entuziasm curentele moderniste europene, precum impresionismul și post-impresionismul, derivațiile neo-impresioniste și fauvismul, pe Cézanne și pe Matisse, pe Dufy și pe Bourdelle, chiar dacă inovațiile stilistice se aplică unor teme locale, deseori neo-românești ori profund tradiționale. Nume precum: Ștefan Luchian, Theodor Pallady, Nicolae Tonitza, Gheorghe Petrașcu, Iosif Iser, Francisc Șirato, Camil Ressu, Ștefan Dimitrescu, Jean Steriadi, Rudolf Schweitzer-Cumpăna, Vasile Popescu, sunt doar câteva din pleiada de artiști care au cultivat la noi manifestările modernismului european. Iar artiști precum Constantin Brâncuși, Arthur Segal, M.H. Maxy, Marcel Iancu, Mattis-Teutsch, Victor Brauner dovedesc prin operele lor circumscrierea artei românești la avangarda europeană a anilor 1920-30. De remarcat însă că, spre deosebire de arta occidentală, în România nici modernitatea, dar nici avangarda artiștilor români nu au negat în totalitate tradiția, aceasta manifestând continuitate până la sfârșitul perioadei interbelice. Ceea ce nu îi scade vigoarea modernistă, ci o particularizează, arta românească modernă răspunzând substanțial noilor tendințe, ancorarea sa la ultime curente artistice și "-isme" nefiind doar una formală.

Perioada postbelică

Trasată de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și până către anii 1970, această perioadă din istoria artei este marcată, în plan internațional, de dorința regăsirii unei identități culturale și exorcizarea traumelor suferite în timpul războiului. Pe plan internațional apar noi mișcări, precum Neo-Dada, Pop-Art, Op-Art, Arta Informală, Noul Realism, Fluxus, Arta minimalistă. La noi, artiștii sunt supuși diverselor constrângeri ideologice, arta, ca și societatea, intrând într-un aprig proces de comunizare și sovietizare. Cei care nu sunt de acord cu rigorile noului regim politic recurg la tertipuri estetice sau evadare, uneori propriu-zisă, iar cei care cedează noii politici trec, mai mult sau mai puțin, printr-o inevitabilă precarizare a limbajului artistic, afiliindu-se curentului oficial al realismului-socialist. Printre cei care reușesc să se impună finalmente drept valori reale iar nu "comandate", în ciuda climatului politic constrângător, sunt Corneliu Baba, Alexandru Ciucurencu, Ion Țuculescu. Acestora li se alătură elevi și continuatori precum: Alin Ion Gheorghiu, Ion Pacea, Ovidiu Maitec, Gheorghe Anghel, Constantin Piliuță, Doru Bucur, Horia Bernea, Paul Gherasim, Aurel Cojan, Alexandru Țipoia.

Diaspora

Diaspora artistică românească este definită pe mai multe paliere, fiind reprezentată fie de nuclee de emigrație (Paris, Berlin), fie de individualități care au reprezentat în diverse variante cultura și etnicitatea românească. Stabilirea lui Constantin Brâncuși în inima Parisului, al cărui atelier avea să devină nod cultural pentru artiștii perioadei interbelice (și ulterior domiciliu a soților Istrati-Dumitrescu), dădea tonul pentru

Adina Paula Moscu (1908 - 1979), Autoportret, ulei pe pânză

artiștii avangardiști ai perioadei (Victor Brauner sau Jacques Hérold). Însă mai ales sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și instaurarea regimului comunist aveau să declașeze cel mai semnificativ val de emigrație în întreaga Europă (și SUA), înglobând perioada 1945-1989, unde regăsim artiști ca Marcel Iancu, Horia Damian, Jules Perahim, Diet Saylor, Roman Cotoșman, Vincențiu Grigorescu, Paul Neagu etc.

Arta contemporană

Arta contemporană, prin natura sa dinamică, determină schimbarea continuă și actualizarea perpetuă a perspectivelor și ierarhiilor de mesaj artistic. Începând mai ales cu anii '70, până în prezent s-au succedat o seamă de mișcări artistice ce au catalizat creația unor artiști dispuși mereu să experimenteze: Arte Povera, Land Art, arta postmodernă, Neo-Expresionismul, Street Art, arta video etc. Acoperind o paletă largă a acestor mișcări artistice contemporane, arta românească a zilelor noastre s-a adaptat și raliat din mers, uneori participând sincron. Fără a avea pretenția de a fi exhaustivi, numim câțiva dintre artiștii români contemporani a căror operă a căpătat deja dimensiuni internaționale. Pornind de la eferescentii Andrei Cădere, Paul Neagu, Horia Damian, Geta Brătescu, Ion Grigorescu, Florin Mitroi, ajungem la generația actuală de artiști emergenți: Dan Perjovschi, Victor Man, Mircea Cantor, Ciprian Mureșan, Dumitru Gorzo, pentru ca în final să-l amintim bineînțeles, pe Adrian Ghenie, pictorul român a cărui faimă precede vârsta.

Structura pieței românești de artă

Principalele case de licitație care acționează pe piața de artă din România sunt, în ordinea înființării lor: Alis, Goldart, Artmark și Lavacow, cărora li se adaugă case locale precum Quadro în Cluj și Pal în Miercurea Ciuc.

Licitațiile de artă au drept principală trăsătură caracterul public al vânzării: anunță public și din timp (1-3 săptămâni) licitațiile de artă, le organizează în săli cu acces public, adjuceca public și publicizează rezultatele pe website-urile de licitație, rezultate ce rămân afișate lungi perioade de timp. Casele de licitație tipăresc și/sau publică online cataloage pentru fiecare licitație în parte. Aceste cataloage cuprind informații despre operele și obiectele puse în vânzare, informații care cuprind: artistul, titlul, data creării, tehnica, dimensiunile, proveniența, date privind prezența în expoziții sau publicații, precum și, acolo unde operele aparțin unui tiraj mai larg (bronz, gravură, fotografie), numărul ediției. Cataloagele sunt precedate de etape prealabile de documentare, expertiză și evaluare, realizate de specialiști în istoria artei, experți acreditați și evaluatori specializați.

Rezultatele vânzării prin licitație sunt doar un indicator al nivelului interesului general pentru piața de artă, la un nivel mai larg. Căci piața de artă înseamnă mai mult decât licitațiile publice, acestora

li se adaugă și alte canale de vânzare, mai puțin transparente, precum galeriile de artă, târgurile de artă și vânzările private prin dealeri.

În cât privește structura pieței, se poate aprecia, estimativ – câtă vreme rezultatele canalelor private de vânzare sunt nepublice, că cca. 65% din piața actuală românească de artă circulă prin licitație publică, versus cca. 35% prin galerii, dealeri și târguri de artă.

Galeriile acoperă astăzi cca. 20-25% din piața de artă, ce numără aprox. 120 de galerii, marea majoritate având ca obiectiv promovarea artei contemporane, a cărei piață este în creștere. Cele mai multe galerii sunt concentrate în București; dar și în Cluj, ce a cristalizat deja celebra Fabrică de Pensule, manifestare colectivă a galeriilor tinere, apoi în Timișoara, ce a dat naștere primei Biennale de artă românească contemporană (Art Encounters), compatibile cu standardul european.

Vânzările private prin dealeri acoperă aprox. 10% din piața de artă, segment în descreștere (în anii '90-2000 acesta reprezentând segmentul majoritar); foarte puțini dintre dealeri sunt înregistrați și autorizați de Ministerul Culturii, cu vulnerabilități în consecință (la nivel de capacitate de expertiză și garantare, documente contactuale și fiscalizare etc.)

Cea mai semnificativă manifestare colectivă a pieței galeriilor de artă o reprezintă târgurile de artă, vânzările acestora fiind incluse în segmentul volumului de tranzacții generat de galerii (chiar dacă sub altă abordare de marketing). Piața târgurilor este compusă, de fapt, din două axe: pe de o parte sunt târgurile locale – unde avem un târg de artă de anvergură națională, Art Safari București (sau Pavilionul de Artă București), în 2016 la a 3-a sa ediție, numărând aproape 25 mii vizitatori, în creștere cu 20% față de 2015; respectiv participările la târgurile regionale/europene, mai frecventate de către galeriile românești fiind: FIAC Paris, FRIEZE Londra ori ARCO Madrid.

De ținut însă tot timpul minte că natura obiectelor de artă implică mai mult decât investiție și randament. Este în același timp un act ce ține și trebuie să țină de emoție și pasiune.

Gheorghe Petrașcu (1872 - 1949), Interior din strada Zambaccian, ulei pe pânză

Piața licitațiilor de artă în 2016

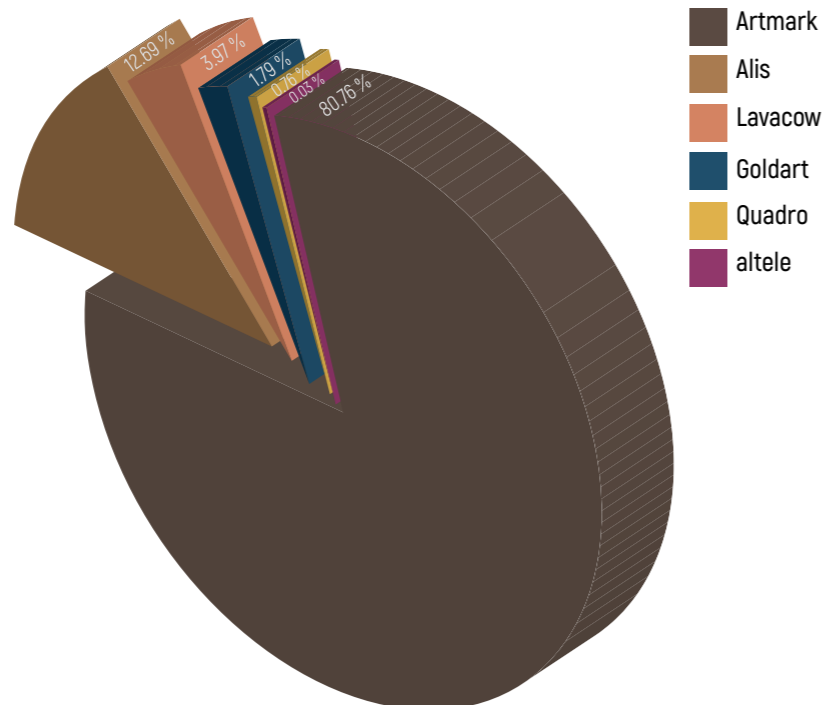
Piața românească a licitațiilor de artă (și obiecte de colecție) a crescut în 2016 cu 25,80% față de 2015 (când înregistrase un total de 6,2 mil. euro), ajungând în 2016 la 7,8 mil. euro (din care Artmark 6,3 mil. euro, Alis 0,99 mil.euro, Lavacow 0,35 mil. euro, Goldart 0,14 mil.euro, Quadro 0,06 mil. euro), cu o creștere mai potențată în cel de-al patrulea trimestru (oct-dec 2016).

Evoluția este una bună și semnificativă, în condițiile în care în perioada 2014-2015 piața românească de artă, pe fondul recesionar general al pieței interne, ce a implicat mai puțini bani în circulație, a înregistrat în anumite sectoare stagnare, iar într-altele o restrângere a volumului tranzacțiilor.

Practic către sfârșitul anului 2016 piața de artă a revenit către valorile din 2013, ceea ce lasă să se întrevadă un an 2017 de relativă normalitate în piața de artă și de evoluție moderat pozitivă.

Totalizat, randamentul mediu al pieței românești de artă aferent perioadei 2015-2016, perioadă recesionară, cu relativ puține tranzacții, a fost totuși unul pozitiv, de +1,61%, potrivit Indexului Pieței Românești de artă - catalogul de randamente anuale ale celor mai tranzacționați artiști români (vezi <http://www.indexulpieteidearta.ro/>).

Piața de artă din România se modernizează constant și se transformă tot mai mult într-o adevărată bursă. Tranzacțiile au devenit transparente, iar specialiștii au lansat instrumente de informare și garantare a valorii. Prezențe importante din lumea de business, a colecționarilor și chiar din cea mondenă licitează deschis, cu oferte semnificative. Eșalonul artiștilor de patrimoniu

de importanță națională (Marii maeștri) a continuat să reprezinte o investiție sigură, operele semnate de marile nume ale artei românești fiind cele mai dorite atât de colecționarii consecvenți care vor să își întregesc colecția, cât și de nou-intrații în piață care fie caută să își plaseze banii într-o investiție sigură, fie doresc să înceapă o colecție și aleg varianta consacrată.

Clasicii începutului de secol XX și moderniștii consacrați ai picturii interbelice au fost și în 2016 un punct de atracție, prețul operelor acestora continuând să se încadreze în ceea ce numim "accesibil". Astfel, majoritatea acestora, unii cu piese de patrimoniu, au fost prezenți în licitații la prețuri de pornire accesibile, situate în intervalul 1.000-5.000 de euro.

Anul 2016 a dovedit un interes crescător pentru arta postbelică și contemporană. Reprezentativ, casa de licitație cu cele mai semnificative rezultate a realizat vânzări totale de artă postbelică și contemporană de aprox. 900 mii euro (cca. 15% din vânzările sale publice de artă, procent în spectaculoasă creștere - chiar dacă timidă, dacă este să o raportăm la piața regională de artă contemporană).

¹ Cf. rezultatelor publicate pe website-urile caselor de licitații, respectiv declarațiilor de presă ale conducerii caselor.

Petru Vintilă (1922 - 2004), Coadă la artă, ulei pe pânză

Structura vânzărilor pe casele de licitație din România

Alis (București)

Cea mai veche casă de licitație din București, înființată în 1990, Alis este pionierul licitațiilor de artă din România. Casa Alis organizează, la fiecare două săptămâni (așadar aprox. 20-25 anual), vânzări publice mixte, conținând secțiuni diverse, plastică, icoane, tehnice, bijuterie, argint, sticlă, carte, covoare, mobilier. Potrivit casei Alis, suma totală a vânzărilor în 2016 a fost de 993 mii euro. Cele mai importante trei vânzări ale anului 2016 au fost: sculptura „Arcașul”, de Oscar Han, pentru 85.000 lei, „Peisaj cu lac”, de Nicolae Grigorescu, adjudecat pentru 76.500 lei, „Portret de femeie”, de Ștefan Dimitrescu, pentru 50.000 de lei. Din totalul loturilor adjudecate, 372 de loturi au fost de artă plastică (pictură, grafică, sculptură), totalizând o valoare de 353 mii euro, așadar o treime din adjudecări, aproape două treimi din adjudecări fiind reprezentate de celelalte categorii, majoritar artă decorativă.

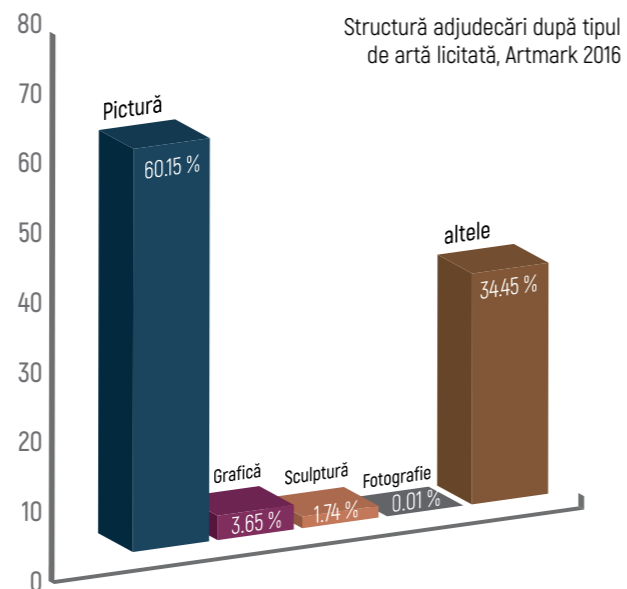
Goldart (București)

A doua casă de licitație, după data înființării, din piața românească de artă, a realizat adjudecări în 2016 în sumă totală de 144 mii euro, cu 232 loturi de artă plastică adjudecate, în valoare de 133 mii euro. Cele mai importante trei vânzări ale anului 2016 au fost: „Flori de câmp” de Samuel Mütznier, 6.000 de euro, „Portret” de Camil Ressu, 5.500 de euro, „Sena la Courbevoie” de Nicolae Tonitza, 4.400 de euro. Goldart a lansat la sfârșitul anului 2016 un program de garantare a investiției în arta contemporană, achiziționate prin vânzare privată, căreia i se garantează un randament de 15% la 3 ani. Într-acest scop, Goldart se angajează să pună periodic în circulație cataloage cu arta contemporană promovată ce face obiectul randamentului garantat.

Artmark (București)

Casa a avut în 2016 adjudecări totale prin licitație în valoare de 6,3 mil. euro, ce reprezintă 80,76% din valoarea pieței de vânzări publice; 4,14 mil. euro reprezintă valoarea operelor de artă plastică (3,79 mil. euro pictură, 0,23 mil. euro grafică, 0,11 mil. euro sculptură), iar diferența de 2,16 mil. euro reprezintă categoria diversă a obiectelor de colecție, de la artă decorativă și bijuterii de autor la carte, artefacte istorice și obiecte memorialistice.

Raportat la 2015, când a înregistrat vânzări totale prin licitație de 4,93 mil. de euro și o cotă de piață de 79%, casa de licitații a reușit, pe fondul ameliorării economiei românești în ansamblu, o creștere semnificativă de piață cu 25,80%, ce poate fi

privită, mai degrabă, drept o revenire către cifrele pieței emergente de acum 3-4 ani, în condițiile în care chiar și acea piață ce reprezintă etalonul de raportare, era o piață incipientă, lipsită de maturitate, dar emergentă, în plină dezvoltare.

Cota de piață reprezentată de Artmark rămâne în continuare dominantă, de cca. 80%, poziție pe care o deține în piața românească cu începere din 2011 (2011-77%, 2012-80%, 2013-76%, 2014-80%, 2015-79%), în ciuda înființării sale târzii, în 2008, raportat la istoria pieței românești a licitațiilor de artă, ce debutează chiar în 1990, cu prima casă românească de licitație, Alis. Anul 2016 a adus mai multe recorduri, printre care cel mai mare preț de adjudecare al unei opere de artă românească: 320.000 de euro pentru pictura „Țărăncuțe [De la fântână]” de Nicolae Grigorescu. Pragul de 300.000 de euro fusese deja atins de pictura „Două fete” de Ștefan Luchian, licitată de casa Goldart, în 2013, moment după care nicio altă operă de artă românească nu a mai depășit pragul de 200.000 euro.

Sala de licitație a casei Sotheby's, New Bond Street, Londra, 15 octombrie 1958

A fost o licitație a premierelor: licitația a fost organizată ca o serată, cu ținută obligatorie; se participa doar pe bază de invitație; era pentru prima dată când Sotheby's publica un catalog cu ilustrații color ale operelor de artă puse în vânzare; erau instalate pentru prima dată camere de luat vederi pentru momentele de supraaglomerare. Ideile aparțineau noului director al casei, Peter Cecil Wilson. În seara respectivă au fost adjudecate 7 tablouri, toate aparținând lui Jacob Goldschmidt, bancher berlinez ce fugise de naști înainte de izbucnirea războiului. Mai jos surprins momentul punerii în licitație a unuia dintre cele 7 tablouri, „Băiatul cu vestă roșie” de Paul Cezanne - operă ce avea să fie adjudecată pentru 220.000 de lire sterline, de cinci ori recordul anterior al unui tablou vândut în cadrul unei licitații.

Din „Muzeul Operelor Dispărute”, Simon Houpt, Editura Vellant, 2009, p. 17

Recordul anterior de artist, obținut de Grigorescu în 2011, se cifrase la 270.000 euro, ocazionat de licitarea tabloului "Fata cu mărgelile roșii (Țărâncuță odihnindu-se)". Evoluția clasamentului îl fixează așadar pe Nicolae Grigorescu pe primul loc, după ce topul adjudecărilor 2015 a fost condus de Theodor Aman, iar cel din 2014 de Nicolae Tonitza.

Artmark desfășoară anual cca. 40-50 de licitații (46 de licitații în 2016), majoritatea tematice, adică ansambluri de obiecte de artă și de colecție grupate tematic, în legătură cu o perioadă artistică, o colecție pre-existentă, o utilitate sau o persoană ilustră. Patru dintre acestea sunt principale și poartă denumirea anotimpului în care sunt organizate, în mod tradițional, fiind concentrate doar pe artă românească valoroasă, indiferent de perioadă ori stil (Licitatia de Primăvară, de Vară, de Toamnă, de Iarnă). Cele 4 licitații principale Artmark au adus în 2016 vânzări totale de 2,85 mil. euro.

În cât privește volumul total de obiecte de artă și colecție puse în vânzare prin licitație în 2016, Artmark a introdus la vânzare un total de 5.468 de loturi, din care au fost adjudecate 4.130, așadar o rată medie de adjudecare de 74,66%. În 9 licitații s-a atins o rată de adjudecare de peste 90%, iar „Licitatia unei mici colecții de pictură dintr-o

familie ardeleană" a atins o rată de adjudecare de 100%. Au existat și 3 licitații cu rată de adjudecare sub 50%, de nișă (Licitatia „Shunga – Arta erotică a stampelor ukiyo-e” – 48,72%, Licitatia „Animalia” – 46,41%, respectiv Licitatia dedicată „Eroilor Sanitari” – 41,61%).

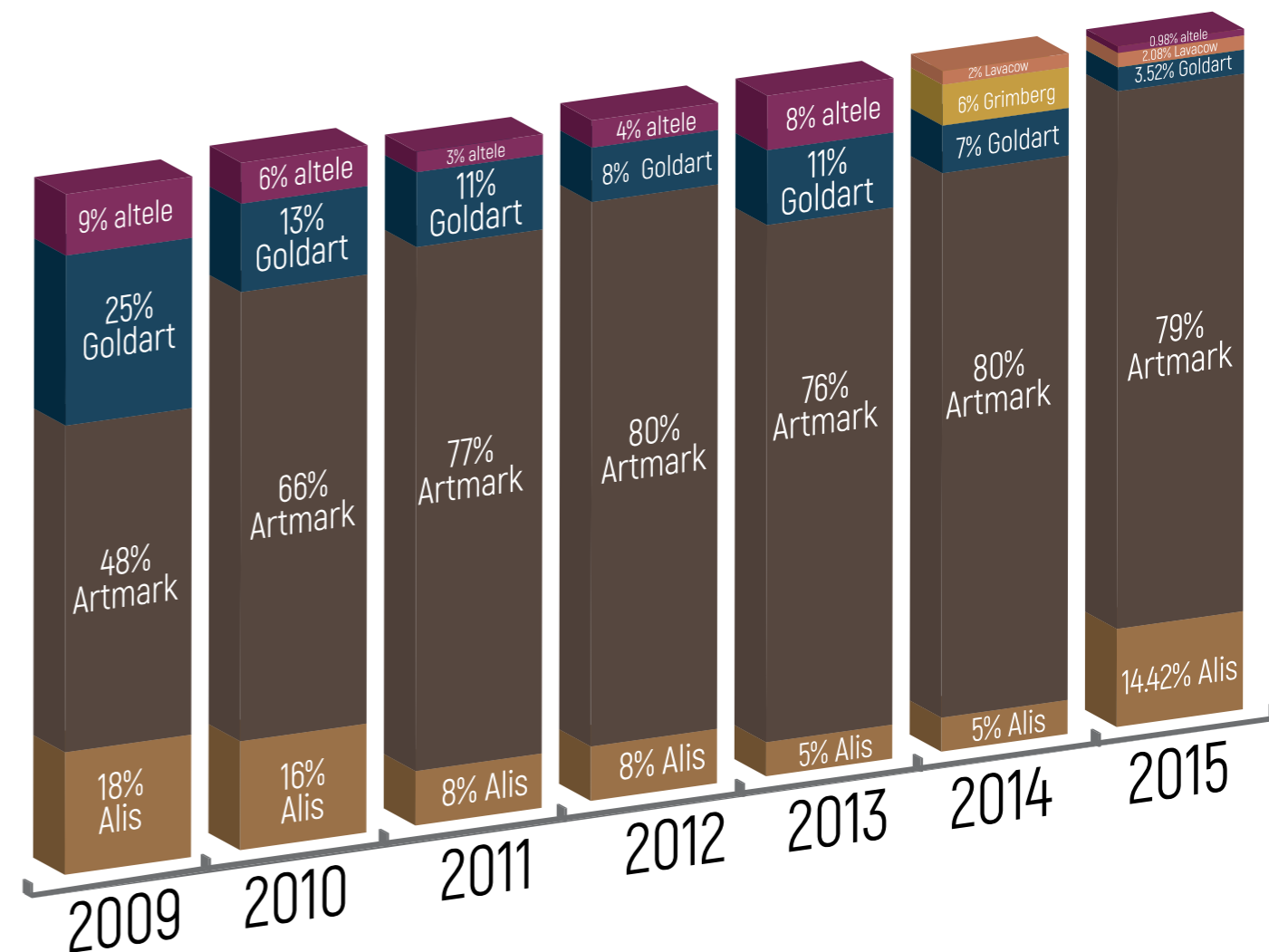
Un aspect mai puțin cunoscut al pieței licitațiilor este că doar un procent redus al obiectelor de artă oferite înspre vânzare prin licitație sunt finalmente acceptate la vânzare de către casele de licitație. Astfel, Casa Artmark raportează un flux de ofertă de aproape 4.000 de obiecte de artă și de colecție în medie pe lună, din care acceptă în licitație aprox. 500 lunar, celelalte obiecte neîndeplinind condițiile de acceptabilitate ale casei.

Lavacow (București/Londra)

Cea mai tânără din casele locale de licitație (2013), Lavacow este o casă de nouă generație, care, deși realizează expoziții fizice, în care pot fi vizitate obiectele de artă, organizează licitațiile doar online, printr-o platformă online de licitație ce imită participarea în sala fizică de licitație. Casa este concentrată pe promovarea artei contemporane, românești în primul rând, dar și estic-europene. Lavacow, înființată cu 3 ani în urmă, a realizat în 2016 un volum de vânzări de aprox. 350 mii euro, adjudecând în licitație un volum de 196 de loturi de artă contemporană.

Quadro (Cluj)

Quadro a fost înființată în 2008 și tranzacționează îndeosebi artă realizată de artiști români și maghiari originari din Transilvania. Quadro nu este prima casă de licitație din Cluj, după 1990 înființându-se alte două case ce au organizat licitații de artă, îndeosebi transilvăneană (casele Transilvania și HIM). Suma totală a adjudecărilor în 2016 a fost de 62 mii euro, din 57 loturi adjudecate. Cele mai importante trei vânzări ale anului 2016 au fost: „Cluj - vedere de pe Someș” de Antal Andor Fulop, 13.000 euro, „Biserica lui Matia Corvinul” de Antal Andor Fulop, 3.900 euro, „Lumini pe o casă băimăreană” de Oszkar Nagy, 3.500 euro. În ultimii doi ani, casa Quadro a preferat licitațiile online celor fizice, adăugând o semnificativă activitate galeristică de promovare a artiștilor locali, inclusiv prin participarea la târguri europene de artă.

Distribuția vânzărilor trecute, pe case de licitații, 2009-2015

Piața internațională de artă românească

Și în 2016, recordurile pieței internaționale de artă s-au construit și reputat de celebrele case Sotheby's și Christie's. Rubens a punctat topul vechilor maeștri, opera „Lot și fiicele sale” adjudecându-se pentru 58 de milioane de dolari. Iar recordul categoriei artă modernă a fost obținut de pictura cubistă, „Femme Assise” de Pablo Picasso, ce s-a vândut pentru 63,4 milioane de dolari.

Într-această piață internațională, de o complexitate și o altitudine dezvoltate în secole, arta românească se străduiește, în ultimii zece ani, să pătrundă, cu rezultate treptate, manifeste îndeosebi prin integrarea muzeală a artei de avangardă a anilor '20-'30, dar încurajatoare mai ales pentru arta contemporanilor tineri, productivi, ce caută și acceptă tutela profesionistă a unei galerii europene de anvergură. „Dacă este un loc în care România este sincronică cu restul lumii, atunci acesta este arta contemporană. Aici nu avem frustrări. Avem la Tate ori la Pompidou artiști români, îl avem pe Ghenie, dar îi avem și pe Perjovschi, Cantor, Man, Geta Brătescu, Ionică Grigorescu. Acești artiști nu se duc într-un loc gol, ci se duc într-o piață foarte competitivă în care discursul lor stilistic își găsește locul pentru că este convingător, pentru că spune altfel, ceva nou.”²

Poate cea mai semnificativă evoluție de piață a contemporanei românești o reprezintă fenomenul, deja extins cunoscut, nu doar în Europa ci în întreaga piață internațională a ultimilor ani, al Școlii „de griuri” de la Cluj, ce a cuprins, reunit, identificat și lansat, ca și platformă de apartenență, artiști tineri ardeleni, mulți din Cluj, cu un limbaj propriu și un mesaj actual, ce problematizează

realitatea locală dar dintr-un unghi al unor preocupări globale, redat cu mijloace compatibile cu gama stilistică europeană curentă. „Școala din Cluj este foarte bună pentru că este o instituție care s-a înnoit continuu. Acolo este un fenomen, o energie aparte, o conectare vie la tot ce este european, este un du-te vino continuu. Succesul vine în cercuri concentrice. Mai întâi ești apreciat de confrăți, apoi de profesori, apoi vin criticii, galeriile, muzeele și apoi vine piața. La final însă, dacă marketing nu e, nimic nu e. De multe ori, succesul monetar și faima nu se suprapun identic. Școala de la Cluj a dat zeci de nume care contează, care au îmbogățit arta europeană.”³

În luna octombrie 2016, lucrarea „Nickelodeon” de Adrian Ghenie a fost adjudecată la Londra pentru 7,1 milioane de lire sterline. Iar luna noiembrie a adus o consolidare a cotei de piață a lui Adrian Ghenie, când „The Bridge” și „The Flight into Egypt” au fost vândute la New York cu peste 5 milioane de dolari.

Tinerii contemporani nu sunt singurii a căror integrare treptată în piața internațională este o realitate concretă și crescândă. În esență, tehnic, a aparține pieței internaționale înseamnă a fi acceptat la tranzacționare și identificat ca atare la cota oricărei case de licitație, ce este cu puțință în măsura în care istoricul tranzacțional al unui artist român este comunicat regulat și consistent către indexurile internaționale de piață, ținute cu frecvență zilnică de companii specializate, precum Artprice, Artnet, Artfacts etc., care, dacă în trecut editau anual voluminoase cataloage de date ale artiștilor internaționali tranzacționați, astăzi păstrează întreaga lor bază de date online, accesibilă prin abonament. Pe baza comunicării regulate a datelor tranzacționale de către unele dintre casele de licitații românești, în ultimii zece ani (Alis, Goldart, Artmark, Lavacow, Quadro), artiștii români, fie aceștia de patrimoniu, fie contemporani, sunt identificați stilistic și biografic, capătă profilul tranzacțional, își conturează o individualitate de piață, astfel încât, treptat, sunt identificați în colecțiile publice ori private din lume, oriunde acestea ar exista, respectiv sunt evaluați, raportat la istoricul lor tranzacțional în piața locală, la valoarea curentă de tranzacționare. În felul acesta, dacă, spre exemplu, o pictură de Tonitza apare într-o licitație în Australia, aceasta este evaluată raportat la rezultatele tranzacționale publicate și arhivate de indexurile/portalele de date internaționale (cu un discount ce ține însă cont de factorul de extraneitate), iar faptul participării în licitația australiană este comunicat, din timp, către întreaga bază internațională de abonați ai companiei-index, permițând formularea de oferte de participare, către casa de licitație raportoare, de către oricare dintre abonați (și sunt milioane de abonați înregistrați). Nu sunt excluse situațiile în care artiștii români, ce primesc o evaluare de piață locală atunci când sunt acceptați în licitația unei case străine, înregistrează, cel puțin în ultima vreme, bizuit pe istoricul tranzacțional construit în ani în aceste indexuri, rezultate rivale (uneori chiar superioare!) celor curente în piața românească.

² Manuela Plăpceanu, interviu din Ziarul Financiar: „Sfaturi de investiții de la bancherul care a format piața de artă din România: Decât să-ți lași copilul un teren în mijlocul câmpului, mai bine îi lași un Tonitza. Un Tonitza va da cu plus în orice situație”, 24 oct.2016, de Roxana Petrescu (<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rJz7f9wUB8J:da.zf.ro/dupa-afaceri/style/sfaturi-investitii-bancherul-format-piata-arta-romania-i-lasi-copilului-teren-mijlocul-campului-bine-ii-lasi-tonitza-tonitza-da-plus-situatie-15789629+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=ro>)
³ Ibidem.

Geta Brătescu (n. 1926), Cămașa magică, colaj și guașă pe hârtie

Evoluții și interes în funcție de perioadele artistice

Secolul XIX și Arta Modernă

Cota artiștilor români din prima jumătate a secolului XIX (așa-zisii primitivi) este scăzută. Este de înțeles și de ce. Reprezentanții acestei perioade sunt într-atât de rari, inclusiv în muzee, încât sunt cunoscuți și, pe drept merit, apreciați pentru ingenuitatea lor, doar de către specialiști ori, mai rar, de către colecționarii cunoscători; unde cei mai mulți dintre cumpărătorii de artă văd doar un portret nereușit, colecționarii cunoscători percep sinceritatea și savoarea începuturilor meșteșugului picturii în Principatele Române. Nu se poate spune același lucru despre Vechii Maeștri ai picturii și sculpturii românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – Aman, Tattarescu, Grigorescu, Andreescu, Storck, Ioan Georgescu, aceștia fiind înstăpâniți în muzee, în cele mai centrale galerii ale acestora, așadar larg popularizați și apreciați. Ponderea acestora este mai mare în colecții și în piață și apar în licitațiile de artă, în medie, de câteva ori pe an, așadar suficient de rar încât să fie o dată în plus râvniți, totodată suficient de frecvent încât să permită, pentru cei mai prolifici, și calcularea de cotații de artist în Indexul pieței de artă (vezi <http://www.indexulpieteidearta.ro/>). Unii dintre aceștia, în ciuda aprecierii uriașe de care se bucură, rămân rarissimi în piață, precum Andreescu, ce a creat puțin – și circulă excepțional de rar, marea majoritate a operelor acestuia fiind închisă în muzee – în ultimii 15 ani de piață de artă au fost tranzacționate nu mai mult de zece tablouri de Andreescu, majoritatea acestora adjudecându-se în jurul plafonului de 100 mii euro. Am putea

concluziona că, la acest moment, cele mai mari prețuri pentru arta românească le înregistrează Vechii Maeștrii, media tranzacțională a acestora fiind cea mai ridicată (cum se va putea observa de altminteri în topul celor mai importante tranzacții ale pieței românești, dominate de Grigorescu, dar evidențiind și pe Andreescu și Aman). Al doilea loc în ierarhia pieței perioadelor în artă îl ocupă cota reprezentanților Artei Moderne, segment ce întrunește ideal mai multe calități: asumarea culorii și inovația formală, ce face ca operele să fie expresive și diverse, să „placă”; frecvența în muzee, colecții și piață, ce consacră numele și stilurile particulare ale modernilor, ușurând identificarea lor și formarea atașamentului de unul sau altul dintre aceștia, îndrăgirea lor distinctă (mai mult, are un „look modern”, care o face mai agreabilă față de alte perioade dinainte, mai puțin „prăfuită”); o piață lichidă, căci modernii sunt plăcuți, cunoscuți, relativ accesibili, la praguri tranzacționale medii de 5-20 mii euro, nu într-atât de scumpi încât să se bizuie pe prea puțini cumpărători, nu într-atât de ieftini încât să nu se încadreze perfect funcțiunii de teaurizare de valoare. Dar și arta modernă are reprezentanți de seamă în Panteonul tranzațiilor importante, reprezentată îndeosebi prin Luchian („înnoitorul” picturii românești – așadar tocmai modernizatorul), Tonitza, Brâncuși, Brauner.

Arta Contemporană, inclusiv Postbelică (după anii '50)

Și mai valabil decât în cazul artei moderne este racordul sufletesc, compatibilitatea cu spiritul vremurilor noastre, în cazul artei contemporane. Caracterizată prin experiment, o infinită variație, stilizare și concept, se potrivește mai bine cu cerințele actuale și stilul de viață de azi. În același timp, este mult mai probabil ca lucrările să se afle într-o mai bună stare de conservare și să fie însoțite de o documentație clară, indiscutabilă, la zi. Arta contemporană începe să își facă tot mai mult simțită prezența pe piața de artă românească. Este o tendință firească, resimțită de întreaga piață mondială de artă, și un semn de normalizare a pieței locale de artă. De altfel, în piețele de artă cu tradiție, arta contemporană a devenit principalul motor al pieței de artă (artiștii fiind încă în viață, alimentează continuu piața). Deși are vârfurile proprii (a se vedea evoluția lui Țuculescu pentru segmentul artei postbelice ori a lui Ghenie pentru imediata contemporaneitate), precum fiecare dintre perioadele tranzacționate, arta contemporană este cel mai accesibil segment al pieței locale de artă. Trebuie totuși menționat că achiziția de artă contemporană este o investiție pe termen mediu și lung (marketingul și recunoașterea ulterioară confirmând ... sau nu scopul investiției). Astfel că, întotdeauna alegerea folosind propriile criterii estetice și de afinitate rămâne cea mai sigură investiție!

De sus în jos:
Nadia Bulighin-Grossman (1891 - 1930), Natură statică cu portocale, anii '20, ulei pe carton
Constantin Artachino (1870 - 1954), În atelierul pictorului, 1894, ulei pe pânză,
Alexandru Istrati (1915 - 2001), Roșu și negru, 1951, ulei pe pânză

Preferințele tematice și modul de a licita în licitațiile de artă din România

Numărul mai mare de tranzacții ale anului 2016 corespunde atât continuării unor teme de licitație cu tradiție în piața de artă cât și unor premiere tematice.

Precum în majoritatea anilor trecuți, și în 2016 piața publică a înregistrat cele mai multe tranzacții în luna decembrie, profitând de relaxarea specifică perioadei. Astfel, cea mai bună licitație de artă a anului a realizat-o Artmark, Licitația de Iarnă din 19 decembrie înregistrând vânzări totale de aprox. 1,37 mil. euro, 207 palete participante (din care 88 palete în sala de licitație, 73 palete prin platforma online, 46 de participanți prin telefon), și o rată medie de adjudecare de 89% (252 loturi adjudecate din 283).

De remarcat numărul din ce în ce mai mare de participanți online, precum și preocuparea caselor de licitație de a se actualiza într-această privință, pentru a include și oferta pasionaților de artă ori artefacte istorice din teritoriu, pe calea participării prin platforme online (până la momentul online calea de participare de la distanță a fost telefonul). Astfel, de câțiva ani, casa Alis permite vizionarea online a licitației sale fizice, un salutar suport pentru participarea prin telefon, câtă vreme casa Goldart s-a racordat la un portal internațional de licitații online (invaluable.com), ce permite accesarea licitației Goldart atât prin site-ul casei, cât și prin

site-ul portalului cu care a parteneriat; avantajul soluției adoptate de Goldart stă în aceea că racordarea la portal aduce licitația Goldart în atenția pasionaților de artă din largă piață globalizată a artei, înlesnind vizionarea loturilor licitației acesteia și de către cumpărători străini, așadar crește numărul ofertanților. Casa clujeană Quadro a ținut de altminteri ultimele sale licitații de artă doar online, renunțând la organizarea lor fizică, cel puțin în 2015-2016. Iar casa Artmark a dezvoltat, cu ajutorul unei companii specializate în produse software pentru piața de artă (Art Games), propria sa platformă de participare online. Dat fiind că Artmark clasează la vedere adjudecările prin platforma online, remarcăm în istoricul licitațiilor din 2016 adjudecări online în valoare totală de 1,46 mil. euro (cu 61% mai mult decât în 2015).

Tot la serviciile Art Games a apelat și Lavacow, casă de licitații de artă contemporană înființată în 2013, concepând o soluție de licitație online dintre cele mai avansate practicate azi în peisajul internațional, anume o cameră de licitație reconstruită în spațiu virtual, în care fiecare licitator de la distanță participă printr-un avatar pe care și-l definește, public caracterizat prin parametri în legătură cu profilul și istoricul său de licitație. Ultimei ani au asistat și la alte proiecte de platforme de licitație online, tot în zona de artă contemporană, precum Ziman Auction și Seabam.

Survolearea rezultatelor finale ale licitațiilor lunare ne determină să concluzionăm că cele mai bune rezultate le obțin licitațiile de artă de patrimoniu importantă, secondate de licitațiile de pictură în general, apoi cele de artă contemporană, cele de bijuterie și ceasuri, cele de artefacte istorice (mai ales Militaria ori de regalitate românească). Rezultate spectaculoase au obținut, nu o dată, licitațiile de mașini de colecție ori de vinuri fine, însă acestea se organizează rar.

Putem concluziona că, dincolo de trenduri, fiecare tematică își are publicul propriu, iar rezultatele spectaculoase le obțin acele licitații care conțin în ofertă obiecte spectaculoase; așadar că nu tematicile în sine sunt cele ce conduc vânzările, ci raritatea și valoarea obiectelor oferite pieței. O vorbă a pieței zice că: „o lucrare foarte bună se va vinde întotdeauna”, iar o alta că „fiecare obiect își are cumpărătorul său”.

Platforme de licitare online: stânga, licitație Goldart pe platforma Invaluable, dreapta, licitație Lavacow - camera virtuală de licitare, populată de avatarurile participanților și maitre-priser-ul, Oscar.

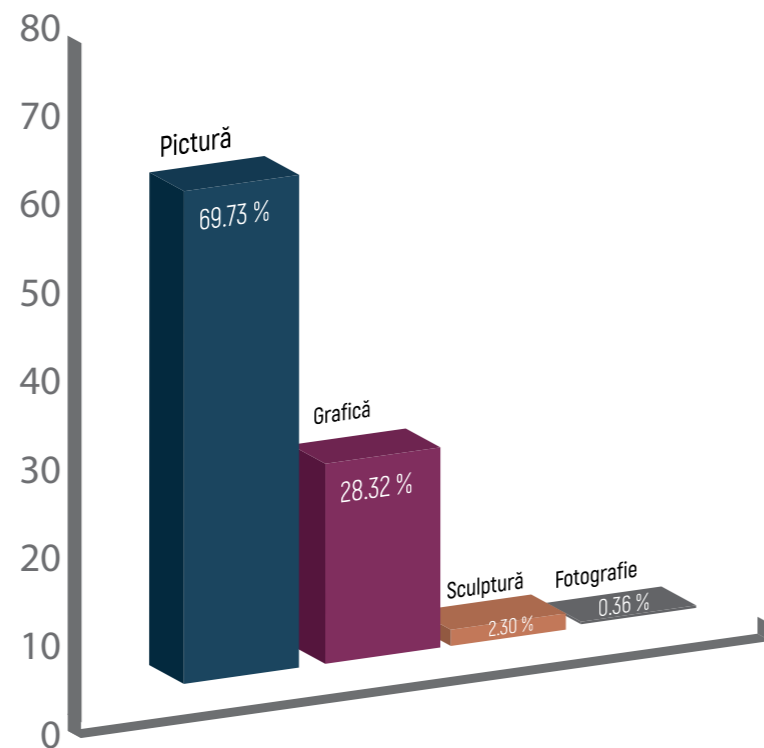
Evoluții și interes în funcție de tehnica de lucru

Tehnicile tradiționale, sculptura în lemn sau piatră și pictura, sunt cele mai apreciate, iar cotația lor fluctuează cel mai puțin. Acest lucru nu este deloc surprinzător deoarece în cadrul licitațiilor majoritatea loturilor puse în vânzare sunt picturi sau sculpturi. În comparație, tehnicile mai noi, cum sunt cele fotografice sau video, ori tehnicile de serie, precum gravura sau ceramica, au o valoare mai scăzută de piață, fie datorită nefamiliarității lor, fie datorită naturii lor reproductibile, iar evoluția interesului pentru ele nu este, cel puțin deocamdată, spectaculoasă.

În total în 2016 s-au adjudecat prin toate casele de licitație 2171 loturi de pictură, grafică și sculptură, valoarea lor totală ridicându-se la aprox. 5 mil. euro. Dintre acestea însă, cele 1514 de loturi de pictură reprezintă aprox. 4,5 mil. euro, așadar 90% din valoarea totală a vânzărilor de plastică, de unde ne rezultă că: a) în piața de artă a anului 2016 s-au tranzacționat puține piese de grafică, dar și că valoarea acestora este una redusă, piața de grafică fiind în continuare una timidă, oarece excepții înregistrând doar piața de grafică contemporană, respectiv că b) în tot anul 2016 au fost adjudecate doar 50 de loturi de sculptură, unul dintre motive fiind și raritatea lor în piață; iar principalul motiv pentru raritate este acela

că făurirea unei lucrări de sculptură este, de regulă, mai anevoioasă, mai lungă ca și durată și mai scumpă decât crearea unei opere de pictură. Uneori, atunci când lucrarea este turnată în bronz (ori în alt aliaj valoros), iar autorul acesteia nu este cunoscut ori este puțin cunoscut, valoarea metalului poate fi mai mare decât rezultatul bănesc al tranzacției, ceea ce ne indică, pe de o parte, decalajul pieței (și școlii) românești de sculptură față de omoloagele sale europene, iar pe de altă parte potențialul investițional al sculpturii românești, rară și beneficiind, pe lângă valoarea artistică variată, de cea intrinsecă (atunci când este turnată într-un aliaj valoros).

În cât privește pictura ca gen de piață, și aici cererea distinge. Preferate sunt picturile în ulei pe pânză ori, funcție de epocă, pe panou de lemn (pe pânză se realizau, în perioada de grație a artei românești de patrimoniu, picturile definitive, rod al studierii îndelungi a motivului), pe un loc secund venind interesul pentru suporturi precum carton, hârtie, alte compozite. Excepție fac artiștii specializați în anumite tehnici ori anumite suporturi (spre ex. un maestru al acuarelei sau al gravurii va putea fi mai apreciat - implică sensul financiar - de colecționari mai mult pentru acuarelele respectiv gravurile sale și mai puțin pentru uleiuri).

Piața de plastică 2016, în funcție de tehnică

Mac Constantinescu (1900 -1979), Danaida, bronz cu patină neagră

Accesibilitate

Piața de artă, dincolo de fabulosul recordurilor și vedetelor, rezervă o serie de realități plăcut-surprinzătoare pentru novicele ce dorește să o acceseze.

Prima dintre aceste este accesibilitatea de facto a pieței de artă, în mod particular în 2016 (de fapt în întreaga perioadă recesională 2014-2016), precum și, în general, într-această primă etapă de incipiență a pieței românești de artă (și va rămâne astfel până la un moment al unei prime maturități a pieței, preconizat nu mai devreme de 10-15 ani).

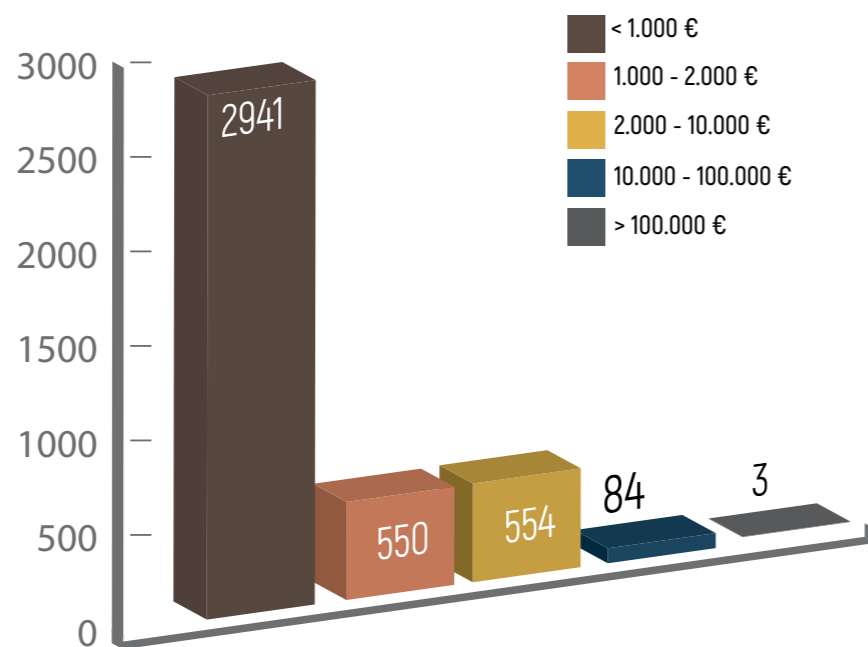
Astfel, piața pare, datorită mediatizării doar a recordurilor, scumpă, dar în realitate accesul în piață ("art market ticket") este ieftin, chiar și pe zona de artă plastică (pictură, grafică, sculptură), câtă vreme media tranzacțională este de aprox. 2 mii euro per tablou de patrimoniu, iar aprox. 65% dintre piesele de pictură puse în vânzare au prețuri de pornire situate între (doar) 300 și 900 de euro.

De asemenea, obiectele de artă decorativă de epocă ("retro"), de la mobilier la lămpi, de la bijuterie la ceasuri și genți, pot fi găsite la prețuri semnificativ mai avantajoase în piața de artă, unde beneficiați de minimul încurajator al prețului de pornire în licitație ori de prețul negociabil al galeriilor, sume modice la care se pot obține, uneori nesperat, obiecte de artă sau de colecție valoroase. Este o șansă de neratat pentru oricine are nevoie să își decoreze ori redecoreze casa.

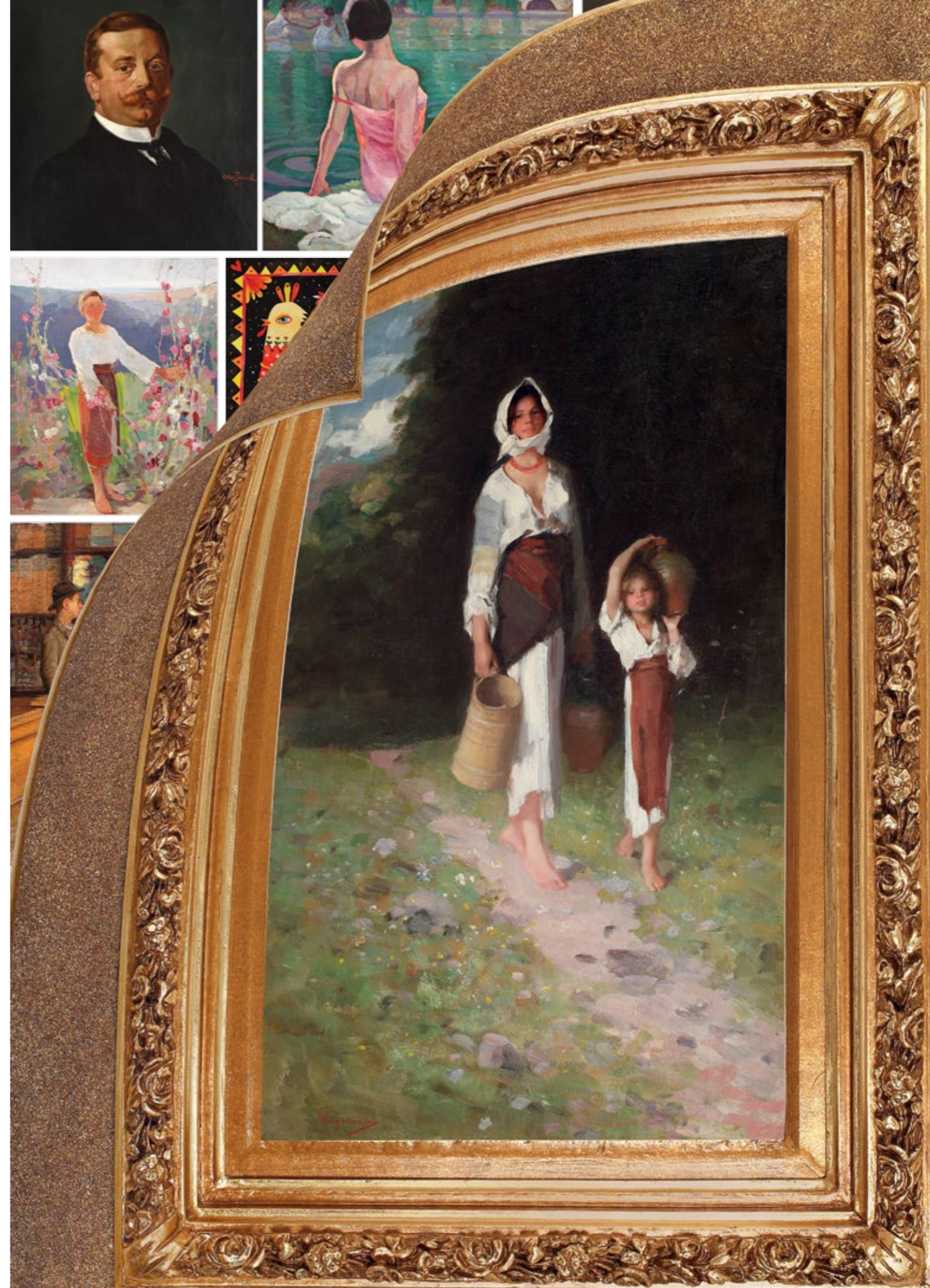
Reamintim și faptul că cel mai ieftin capitol de artă plastică în piața de artă a momentului este arta contemporană; investiția în artă contemporană, corespunzător diversificată, la sfatul unui consultant priceput, poate înregistra multipli de creștere mai mari decât într-alte piețe convenționale, mai reglementate din punct de vedere al managementului riscului.

Astfel, în ciuda numeroaselor (aproape 100!) licitații din 2016, doar 3 loturi (0.05% din loturi) au depășit suma de 100 mii de euro. Analizând structura licitațiilor Artmark, rezultă că 4.129 de loturi (99.9% din loturi) au fost vândute între 0-100 mii de euro. Din care 2.941 de loturi (53,78%), așadar majoritatea, au fost adjudecate cu sume până în 1.000 de euro. Ceea ce nu înseamnă totuși că aceste loturi sunt de o calitate mai mică, ci doar că cererea pieței este deocamdată redusă, conservativă, nișată. Mai departe, un număr de 550 de loturi (10,04 %) au fost vândute cu sume între 1.000-2.000 euro, respectiv doar un număr de 554 de loturi (10.13% din loturi) între 2.000 - 10.000 euro.

În afară de aceste considerente de structură a preferințelor actuale în piață, strategia personală a fiecărui colecționar este totuși - și trebuie să rămână - factorul decisiv în achiziționarea operei perfecte, care este cea care se integrează cel mai bine propriei colecții.

Accesibilitatea loturilor în licitațiile Artmark 2016

Vedetele licitațiilor

Trebuie subliniat de la început faptul că sunt foarte puține opere de artă care ajung să fie adjudecate cu prețuri spectaculoase. Mai mult, top 10 este limitat la un număr extrem de mic de lucrări față de totalul loturilor vândute. Fiecare ramură artistică, fiecare perioadă din istoria artei, fiecare artist, precum și fiecare operă în parte, au cota lor de piață, care depinde foarte mult de propria lor natură. Calitatea nu egalează tot timpul prețul adjudecării.

Aceste topuri sunt totuși importante deoarece pot da indicații ale tendințelor temporare sau generale, dar în nici un caz nu ar trebui interpretate ca literă de lege pentru înțelegerea valorilor, desconsiderând alte tipuri de artă, întrucât se bazează doar pe prețul de adjudecare (unul dintre multele pe care obiectele din top le vor înregistra de-a lungul timpului).

Anul 2016, dincolo de evoluția sa nuanțată, înregistrează recordurile de până astăzi ale pieței românești de artă la câteva capitole, anume:

- 1. Top antichități:** "Torsul Afroditei", sculptură elenă de sec. II-III d.Hr., se adjudecă pentru 60 mii euro în Licitația Colecției Cella Delavrancea, organizată de Artmark în octombrie 2016;
- 2. Top "primitivi" români:** Mihail Topler, "Doamna Sofia Ipsilanti", adjudecată pentru 13 mii euro în Licitația Colecției familiei boierești Manu, organizată de Artmark în septembrie 2016;
- 3. Top pictură clasică românească:** Nicolae Grigorescu, "Țărăncuțe (De la fântână)", adjudecată în Licitația de Iarnă Artmark 2016 pentru 320 mii euro;
- 4. Top pictură contemporană:** Adrian Ghenie, "Christ", adjudecată pentru 125 mii euro în Licitația de Toamnă Artmark 2016 (a se remarca că referim la recordul artistului în piața românească de artă, iar nu de recordul absolut al artistului în piața internațională, de 70 de ori mai mare);
- 5. Top sculptură contemporană:** Paul Neagu, "Edgerunner 300", adjudecată pentru 50 mii euro în Licitația de artă contemporană Artmark din noiembrie 2016;
- 6. Top sculptură europeană:** Alfred Boucher, "Visare", adjudecată pentru 35 mii euro în Licitația Colecției Halfon-Elias, organizate de Artmark în noiembrie 2016;
- 7. Top faleristică** (și artefacte de istoria României): un steag al unei legiuni de luptă a lui Avram Iancu, adjudecat pentru 105 mii euro în Licitația Colecției C.V. Tudor partea a II-a, organizată de Artmark în februarie 2016;
- 8. Top orologerie (ceasuri):** un ceas de mână Boucheron, din aur, adjudecat pentru 24 mii euro în Licitația de Crăciun Artmark 2016;
- 9. Top memorabilia** aparținând unui om de cultură român: un ceas de buzunar, din argint, ce a aparținut lui Eminescu, adjudecat pentru 19 mii euro, în licitația "Istoria Românilor" organizată de Artmark în noiembrie 2016;
- 10. Top carte:** "Poesii" de Mihai Eminescu, ediția principeș Maiorescu (1884), adjudecată pentru 15 mii euro în licitația "Mari poeți români", organizată de Artmark în iulie 2016.

Ceas Boucheron, de mână, de damă, din aur, cu diamante și ametist

Evoluția prețurilor. Topuri și randamente de artist

Analizând evoluția individuală a unor artiști în licitațiile de artă, putem concluziona că segmentul principal a rămas arta de patrimoniu prin artiștii de anvergură națională, așa-numiții Mari Maestri (ai perioadei Clasice și Moderne).

Anul 2016 a oferit un nou record absolut pentru piața românească de artă: opera "Țărăncuțe (De la fântână)" de Nicolae Grigorescu a fost adjudecată pentru suma de 320 mii euro, depășind astfel pragul psihologic de 300 mii euro, stabilit în urmă cu trei ani de pictura "Două fete" de Ștefan Luchian, adjudecată pentru 300 mii euro într-o licitație organizată de casa Goldart. Deși, în ultimii trei ani, nu s-au mai înregistrat creșteri spectaculoase la segmentul de piață de artă clasică, ne așteptăm ca piața de artă 2017-2019 să capete un nou impuls odată cu doborârea acestui prag psihologic.

De altminteri nivelul deocamdată maximal de 300 mii euro al pieței românești de artă clasică indică, prin comparație cu țările din estul și centrul Europei ce au o tradiție mai îndelungată de piață de artă, caracterul încă incipient, cu potențial emergent, al pieței de artă din România (în care opere ale artiștilor de patrimoniu consacrați încă se mai pot achiziționa la prețuri de 1-5 mii euro).

Cu titlu de trend (de creștere a pieței de artă contemporană), iată că în top 10 tranzacții 2016, a căror sumă totală se ridică la 912.500 euro (cu 18% mai mult decât valoarea totală a top 10 tranzacții în 2015, care a fost de 770.500 euro), pe lângă Marii Maestri – veteranii recordurilor în piața de artă românească – Grigorescu, Aman, Tonitza etc. se regăsește pentru prima dată artistul contemporan tânăr Adrian Ghenie, a cărui lucrare "Christ" (2001) a fost adjudecată pentru 125.000 euro în Licitația de Toamnă Artmark din octombrie 2016.

Ocazionat de Licitația de Iarnă Artmark 2016, Nicolae Grigorescu se clasează primul în topul celor mai bine vânduți artiști în anul 2016, cu un total de adjudecare de 465.000 de euro. Iată un top interesant (vezi pag 28), după criteriul "cifrei de afaceri" realizată în 2016 de cei mai valoroși artiști români prezenți la tranzacționare⁴.

Dar dacă la vârful ofertei competiția este, date fiind sumele în joc, limitată, cele mai spectaculoase creșteri în piața licitațiilor sunt obținute de clasicii sfârșitului de sec. XIX și începutului de sec. XX, precum și de modernității consacrați ai picturii interbelice, a căror accesibilitate relativă îi face încă cei mai căutați în rândul cumpărătorilor de artă (încă pot fi achiziționate lucrări ale acestora cu sume modice, de 1-5 mii euro; cel puțin acestea sunt, deseori, prețurile de pornire în licitații).

Dar piața de artă românească nu poate ignora succesul unor artiști contemporani, astfel, în 2016, în topul celor mai dorite lucrări, pentru care s-au numărat mulți pași de licitare se numără: "Christ", de Adrian Ghenie (47 pași de licitare peste prețul de pornire), "Pod" de Adrian Ghenie (37 pași de licitare peste prețul de pornire, în Licitația de Iarnă Artmark 2016), „Vestigiul” de Geta Brătescu (22 pași de licitare peste prețul de pornire, în Licitația Colecției Leopold B., organizate de Artmark în mai 2016) – similar, tot 22 de pași de licitare peste prețul de pornire pentru „Sudic I” de Horia Bernea și "Inocență" de Sabin Bălașa (ambele în Licitația de Toamnă Artmark din octombrie 2016).

De altfel, Indexul Pieței Românești de Artă indică cu claritate că topul randamentului perioadei 2015-2016 este deținut de opere ale artiștilor caracterizați nu atât prin perioadă cât prin accesibilitatea prețului de pornire (sub 2.000 euro): Eugenia Filotti Atanasiu (283%), Leon Alexandru Biju (150%), Gheorghe Vrăneanțu (128%), Ipolit Strâmbu (123%) etc.

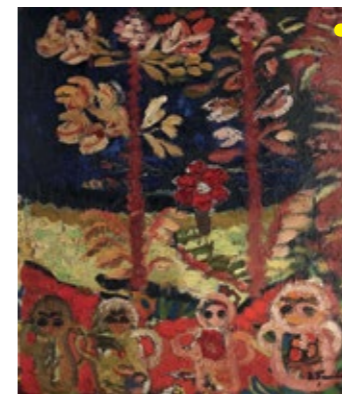
⁴ Topul este întocmit de Tudor-Art, index independent de monitorizare a pieței românești de artă (<http://www.tudor-art.com/ro>).

Top 10 Artă românească 2016 »

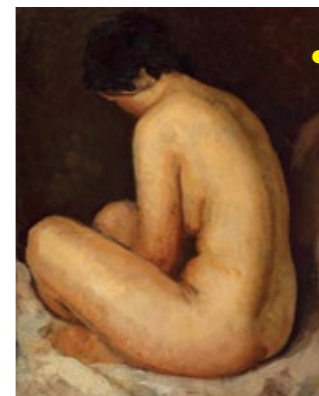
Nicolae Grigorescu, Care cu boii la amiază, Artmark, dec. 2016, 60.000 €

Ion Țuculescu, Peisaj din Ștefănești, Lavacow, mai 2016, 60.000 €

Nicolae Tonitza, Intimitate, Artmark, dec. 2016, 65.000 €

Theodor Aman, Natură statică cu cireșe, Artmark, iun. 2016, 75.000 €

Nicolae Grigorescu, Țărăncuțe, Artmark, dec. 2016, 320.000 €

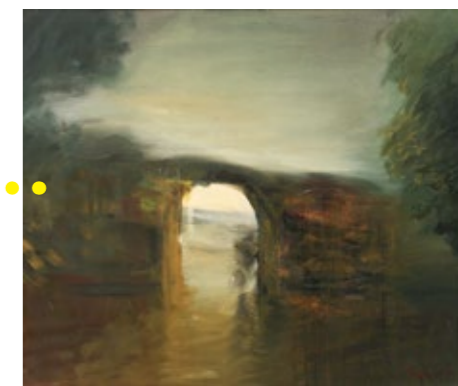

10

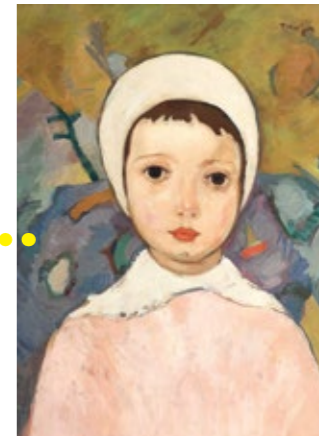
Ion Țuculescu, Pata oranj, Lavacow, nov. 2016, 60.000 €

8

Adrian Ghenie, Pod, Artmark, oct. 2016, 60.000 €

7

Nicolae Tonitza, Fetiță cu bonetă albă, Artmark, oct. 2016, 60.000 €

6

Ion Țuculescu, Mare albastră, Artmark, iun. 2016, 65.000 €

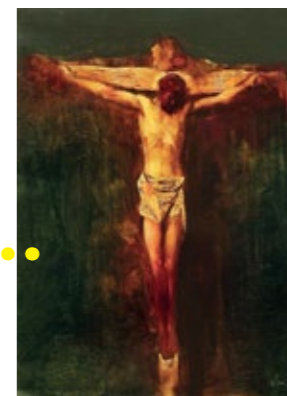
4

3

2

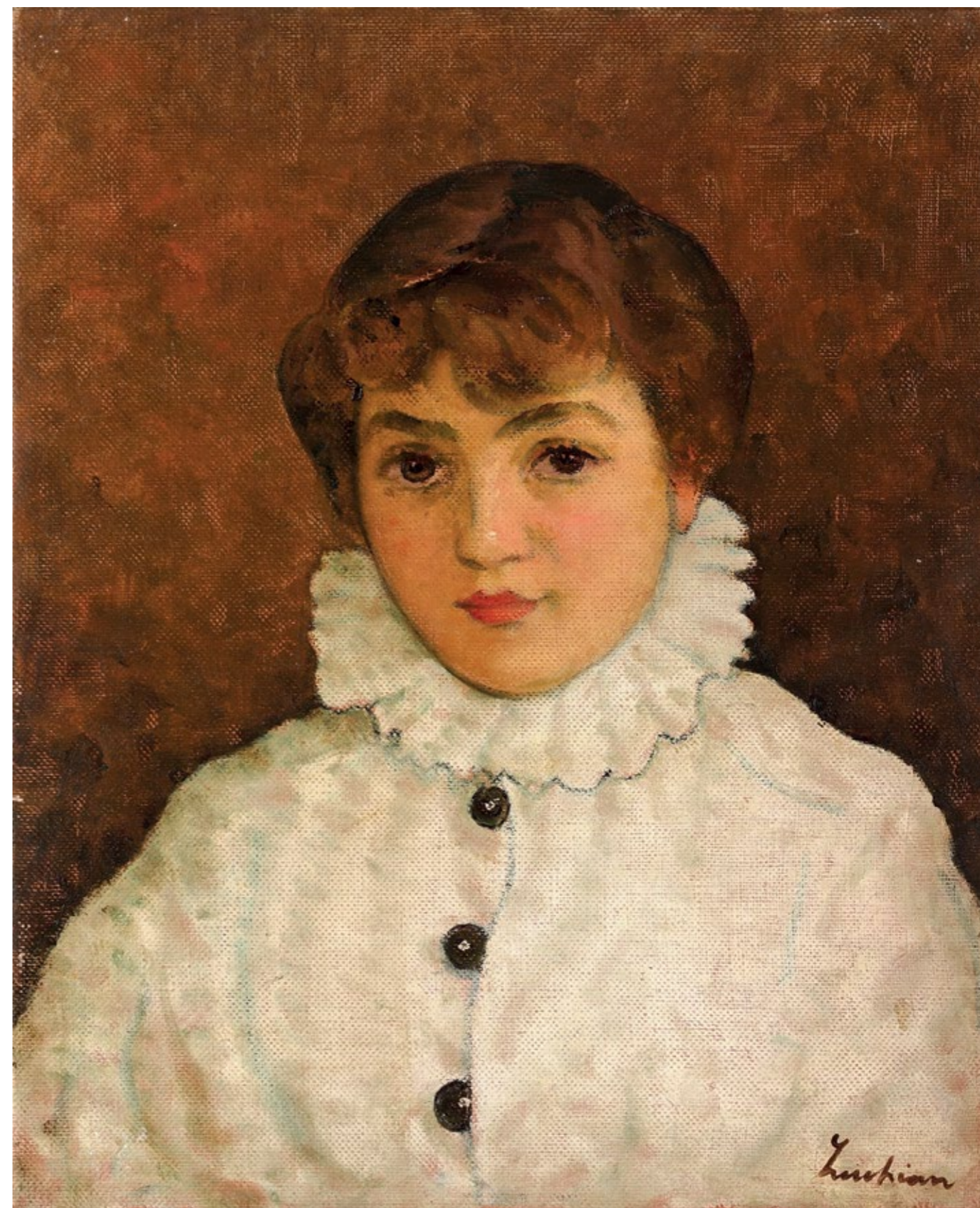
Adrian Ghenie, Christ, Artmark, oct. 2016, 125.000 €

1

Top 10

după criteriul „cifrei de afaceri” 2016

- 1 Nicolae Grigorescu/7 lucrări adjudecate/465.091 €
- 2 Nicolae Tonitza/20 lucrări adjudecate/311.043 €
- 3 Ion Țuculescu/8 lucrări adjudecate/272.447 €
- 4 Theodor Pallady/26 lucrări adjudecate/197.341 €
- 5 Adrian Ghenie/2 lucrări adjudecate/ 185.000 €
- 6 Gheorghe Petrașcu/15 lucrări adjudecate/163.593 €
- 7 Sabin Bălașa/37 lucrări adjudecate/160.250 €
- 8 Corneliu Baba/31 lucrări adjudecate/146.756 €
- 9 Constantin Piliuță/52 lucrări adjudecate/141.801 €
- 10 Nicolae Dărăscu/9 lucrări adjudecate/121.500 €

Ștefan Luchian (1868 - 1916), Pierrot, ulei pe pânză

Piața de artă contemporană

Ultimii trei ani: 2014, 2015, 2016 au înregistrat evoluții importante în ceea ce privește numărul și calitatea jucătorilor pe piața de artă contemporană. Anul 2014 a marcat înființarea primului târg internațional de artă din România, Art Safari București, al cărui succes a crescut progresiv în 2015, respectiv 2016. În 2013/4 s-a înființat prima casă de licitații online, Lavacow, pe a cărei platformă se regăsesc, aproape exclusiv, nume importante de artiști postbelici, dar și artiști contemporani. În 2015 a luat ființă Art Encounters Timișoara, eveniment bianual care transformă partea de vest a României într-un hub al expozițiilor de artă contemporană, al atelierelor, al dialogului artistic, atrăgând în România curatori, artiști, dar și public din străinătate.

În 2016, Art Safari București a avut loc în Palatul Dacia-România în perioada 5-15 mai, unde aproape 25.000 de vizitatori au adus în București o atmosfera culturală occidentală. Printre muzeele și instituțiile internaționale care au venit special să studieze piața de artă contemporană românească se numără Tate Modern, Muzeul Beelden aan Zee, Comisia de Cultură a Parlamentului din Bavaria, Curatoriumul european al dosarului de candidatură al Bucureștiului la titlul de Capitală Culturală Europeană 2021, dar și specialiști din muzeele de artă din Strasbourg, Stockholm, Varșovia, Viena, Haifa, Paris, Johannesburg, Haga etc. Ediția 2016 a găzduit în pavilionul central cea mai mare expoziție de avangardă organizată în România (350 de opere), dedicată sărbătoririi Centenarului DADA,

sub curatoriul Raya Zommer-Tal, directorul Janco-Dada Museum din Israel, cu lucrări din patrimoniul a 16 muzee și 21 de colecționari privați, din România și străinătate.

Tot în 2016, au mai avut loc: Romanian Design Week, manifestarea anuală cea mai semnificativă a designului modern și contemporan, Diploma, dedicată expunerii lucrărilor de diplomă ale artiștilor și arhitecților contemporani (prima ediție a avut loc în noiembrie 2014), Bienala de gravură experimentală (International Experimental Engraving Biennial, prima ediție în 2001), deja tradiționalele Noaptea muzeelor și Noaptea albă a Galeriilor (ajunsă la a 10-a ediție).

În cât privește piața de artă contemporană, dezvoltarea segmentului galeriilor și spațiilor de artist constituie un adevărat fenomen. La acest moment cele mai multe galerii în piața românească sunt cele dedicate artiștilor contemporani – cca. 80 de galerii, iar proprietarii și managerii acestora par încrezători și ferm dedicați reușitei. Majoritatea galeriilor sunt concentrate în București, dar există galerii de artă contemporană, multe dintre acestea profesioniste, cu activitate bogată (unele cu participare la târguri de artă internaționale), mai ales în Cluj, dar și în Timișoara, Arad, Sibiu, Iași, Craiova, Miercurea Ciuc, Brașov etc.

Un fenomen deloc secundar a devenit, în ultimii ani, cel al licitațiilor de artă contemporană, ce realizează o cifră către 40% din tranzacțiile cu artă contemporană din piață (cel puțin în 2016). Arta contemporană, în sens larg, așadar cu începere din 1950 la zi, aparține pieței fie în cadrul unor licitații tematizate (precum licitațiile caselor Lavacow și Artmark), fie în cadrul licitațiilor de colecții de artă contemporană (cum a fost cazul Licitației Colecției Leopold B. din mai 2016 sau a Colecției Musceleanu-Vintilă-Bălașa din aprilie 2016, organizate de Artmark), fie presărate în cadrul altor licitații de artă, generice, organizate de oricare dintre casele din piață.

De interes însă pentru studiul de față sunt licitațiile orientate, concentrate pe arta contemporană, căci acestea sunt nu doar reacții la o cerere crescândă de artă contemporană, cât instrumente de creștere, de stimulare, de cultivare a interesului pentru arta contemporană, prin cataloagele pe care le pun în circulație, prin popularizarea ofertei de contemporană către segmente de noi potențiali cumpărători.

Roman Tolici (n. 1974), Status afectiv (I), cariocă și peniță pe hârtie lipită pe carton

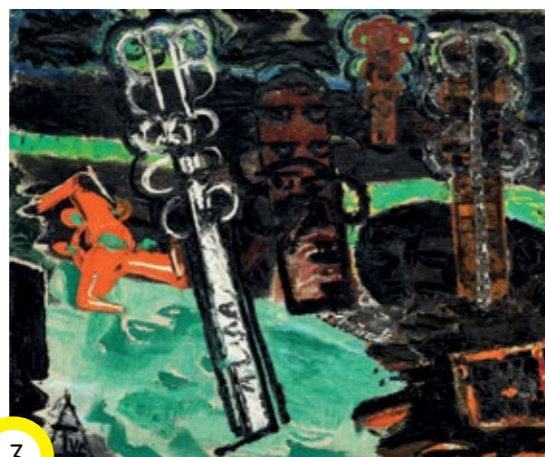
Top 10

cele mai importante tranzacții de artă contemporană și postbelică 2016
(în piața românească)

2

Ion Țuculescu, Mare albastră,
Artmark, iun. 2016, 65.000 €

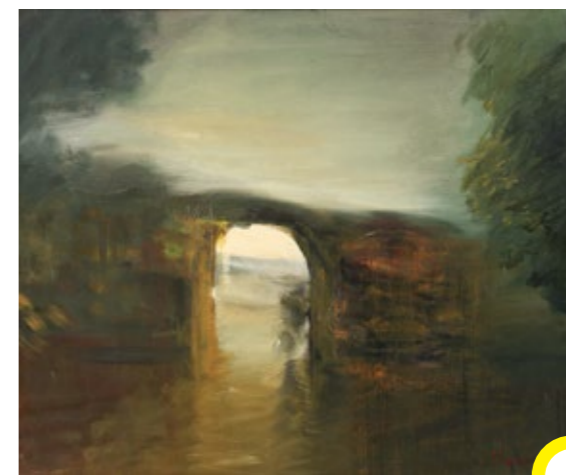
3

Ion Țuculescu, Pata oranj,
Lavacow, nov. 2016, 60.000 €

1

Adrian Ghenie, Christ, Artmark,
oct. 2016, 125.000 €

4

Adrian Ghenie, Pod, Artmark,
oct. 2016, 60.000 €

5

Ion Țuculescu, Peisaj din Ștefănești,
Lavacow, mai 2016, 60.000 €

Paul Neagu, Edgerunner 300,
Artmark, nov. 2016, 50.000 €

6

Corneliu Baba, Pieta, Artmark,
dec. 2016, 47.500 €

7

10

Horia Bernea, Coloană,
Lavacow, dec. 2016, 22.000 €

8

Ion Țuculescu, Jurământ (Amprente pe
covor), Artmark, nov 2016, 40.000 €

Paul Neagu, Edgerunner 200,
Artmark, iul. 2016, 25.000 €

9

Primele licitații dedicate exclusiv artei contemporane sunt organizate de casa Artmark în aprilie 2011 (Licitația nr. 29; precedată de altminteri de Licitația Colecției de artă contemporană Petre Buzatov, în februarie 2011) și de casa Goldart în 2012 (Licitația "Artiști contemporani" nr. 92/septembrie 2012 și Licitația "Artiști contemporani" nr. 96/ noiembrie 2012) Nu omitem să amintim nici un interesant proiect de licitație de artă contemporană ce a aparținut tinerei case Grow Art, ce organizează două licitații în 2012, dar și casei Pogany Art, ce a organizat în 2006 un inedit prim proiect de licitație dedicată curentului realist-socialist (licitația intitulată "1945-1965. Realism socialist?").

Cele mai multe licitații de artă contemporană au fost organizate în 2016 de casa Lavacow: 9 licitații (dintr-un total de 25 de licitații de contemporană organizate de la înființarea sa în 2013), în care a realizat o cifră totală de vânzări de aprox. 318 mii euro. Urmează, cu un număr de 5 licitații (dintr-un total de 20 de licitații de contemporană organizate din 2011), constând în trei de artă postbelică și contemporană și două de colecție ("Licitația a două colecții dedicate: Spiru Vergulescu și Constantin Piliuță" și "Licitația unei colecții din anii '80 - Vintilă, Bălașa, Musculeanu"), casa Artmark, cu o cifră totală de adjudecări de aprox. 900 mii euro. Observăm că volumele tranzacționate, față de primii ani de licitație de contemporană, s-au triplat, iar interesul publicului, din ce în ce mai avizat, a dus la valori fără precedent pentru acest segment de piață. Și în 2016 s-a înregistrat o creștere în ceea ce privește totalul sumelor tranzacționate față de 2015 (raportat la vânzările Artmark, tematizate, așadar ușor de comparat, totalul adjudecărilor de artă

contemporană 2015 a reprezentat 563 mii euro, raportat la aprox. 900 mii euro în 2016). Dacă arta de patrimoniu conduce în topurile din România - vechii maeștri și modernistii români fiind cei mai apreciați la ei acasă - în cazul artei contemporane, cererea depășește granițele țării. Puterea de cumpărare sporită și stadiul avansat al mecanismelor pieței de artă internaționale își spun cuvântul la nivelul cotelor internaționale ale artiștilor români. A se vedea spre exemplu top 5 tranzacții în străinătate în 2016 ale artistului Adrian Ghenie, contemporan definitiv pătruns în sistemul pieței internaționale a licitațiilor de artă contemporană, respectiv câteva recorduri reușite de arta românească contemporană (precum și cea cu vocație internațională, a avangardei românești istorice, așa numita avangardă românească internațională), în piața internațională a licitațiilor, pag. 41/43.

O discuție este necesară despre motivele pentru care arta românească clasică și modernă este cotate în deosebi în piața românească, spre deosebire de arta contemporană românească, care are și manifestă vocație de piață internațională, așa cum rezultatele tranzacțiilor de mai jos o indică (pag. 43).

Deosebirea nu rezidă, de fapt, în materia perioadei artei. Nici în diferența de talent între artiștii unei perioade (clasică ori modernă) și artiștii altei perioade (contemporană). Adică artiștii clasici nu au fost mai puțin instruiți (de regulă și-au perfecționat cu toții studiile, începute în țară, în capitalele artistice ale vremii - Viena, Munchen, Paris, Florența, după caz), nu au avut mai puțină sensibilitate ori viziune artistică decât contemporanii lor europeni, aparținători aceluorasi stilistici.

Nu putem pune decalajul de apreciere a cotei nici pe seama unei eventuale nesincronități între clasicismul și modernismul românesc, întârziate, și gustul european al perioadei, avansat, eventual preocupat de varii cercetări și inovații. Căci nu ne putem raporta la gustul european al perioadei, cu siguranță divers (de altminteri inovațiile stilistice rareori au avut în contemporaneitatea lor o piață, au fost de regulă subiect de nedumerire, amuzament, ostracizare, dintotdeauna piața a favorizat gustul "mainstream"), pentru piața prezentului toate aceste stilistici fiind depășite, nemaireflectând spiritul timpului. De altminteri un Grigorescu și un Andreescu au fost contemporani (și părtași) fenomenului Școlii Barbizon, un Mütznér a fost contemporan (și părtaș) fenomenului post-impresionist al Coloniei Giverny, un Pallady a fost contemporan (și prieten și afin în preocupări) cu Matisse și școala sa, iar măiestria și forța acestora au fost de fiecare dată recunoscute cu prilejul expozițiilor pe care aceștia le-au organizat în străinătate. Cu toate acestea cotele lor de piață internațională sunt infime sau modice (apropiate de cele pe care le înregistrează în piața românească), atunci când acești artiști sunt oferiți la vânzare de case internaționale de licitație, raportat la cotele de piață ale omologilor lor, de un talent argumentabil similar. Spre deosebire - situația artiștilor români emigrați, precum Brâncuși și Victor Brauner,

Mircea Suciú (n. 1978), The artist, ulei pe pânză

Top 10

recorduri de artist contemporan 2016 (în piața românească)

Adrian Ghenie, Christ, Artmark, oct. 2016, 125.000 €

1

Paul Neagu, Edgerunner 300, Artmark, nov. 2016, 50.000 €

2

Ion Ţuculescu, Mare albastră, Artmark, iun. 2016, 65.000 €

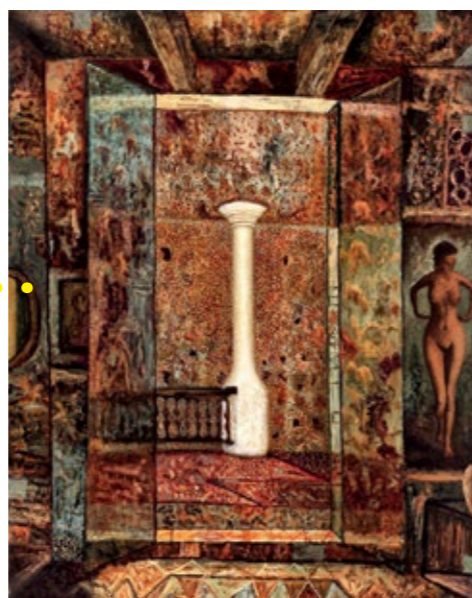
3

4

5

Corneliu Baba, Pieta, Artmark, dec. 2016, 47.500 €

Horia Bernea, Coloană, Lavacow, dec. 2016, 22.000 €

Sabin Bălașa, Flori de măr, Artmark, oct. 2016, 18.000 €

6

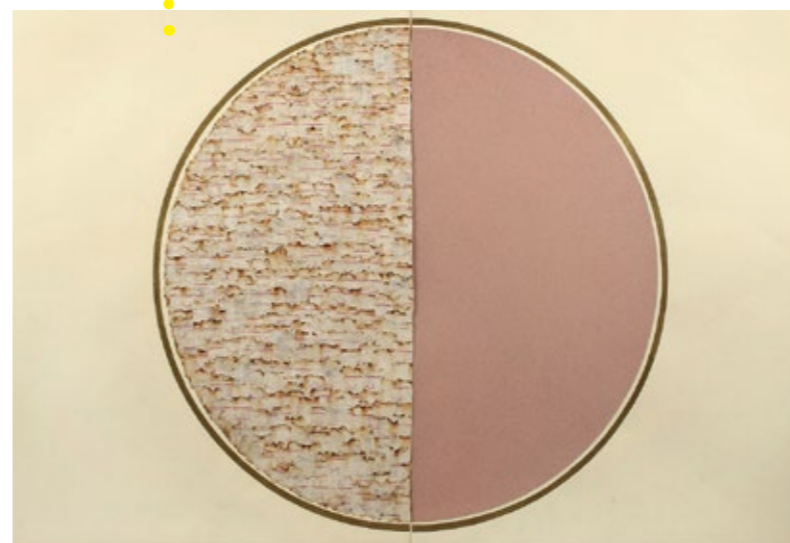
7

8

Mircea Suci, People Moving to the Right, Artmark, nov. 2016, 15.000 €

Geta Brătescu, Vestigi, Artmark, mai 2016, 17.000 €

9

10

Alexandru Ciucurencu, Ghivece cu flori și pensule, Artmark, oct. 2016, 12.000 €

Horia Damian, La pyramide rouge, Artmark, nov. 2016, 13.000 €

ori fugiți în exil de teroarea unui totalitarism ce îi nulifica, le prohibea libertatea de creație ori expunere, precum Marcel Iancu și Arthur Segal ce fug de nazism, ori Horia Damian și Paul Neagu ce fug de sovietizare ori de regimul Ceaușescu. Integrați de piețele vestice în care au creat, cotele acestora prosperă, evoluând la unison cu trendurile pieței internaționale.

Ce deosebește opera acestor artiști români, ce au creat într-o piață liberă, au pătruns în colecții și au fost supuși tranzacționării într-o piață liberă, precum și opera contemporanilor, ce încearcă din răspuși să capete tutela unei galerii europene profesioniste, care să îi promoveze în expoziții muzeale în afara țării și în colecții europene relevante, de opera celorlalți artiști valoroși români, fie ei clasici, moderni, avangardiști, postbelici ori contemporani? Răspunsul este cuprins în întrebare: piața, acea piață liberă, bizuită pe mecanisme ori condiții de piață precum marketingul, circulația liberă a bunurilor culturale, promovarea colecționismului și recunoașterea statutului colecționarului.

Să le luăm pe rând.

Când identificăm drept primă cauză lipsa marketingului/branding-ului zicem că prima premisă ca artiști români să fie apreciați, pentru justa lor valoare, în contextul valorii comparabile a omologilor lor europeni/internaționali de perioadă/stilistică similare, este ca aceștia să fie cunoscuți. Indiferent cât de valoroși sunt pentru un specialist, raportat la omologii lor europeni, termenul de comparație nu există (pentru cererea de artă) dacă termenul nu este cunoscut. Așadar punerea în context. Iar aducerea lor la cunoștința pieței europene se face prin mijloace de marketing, așa cum o fac toate celelalte piețe locale când promovează produsele lor culturale. Înseamnă: expoziții muzeale de artă românească contractate în

rețeaua muzeală internațională și carte de artă publicată și diseminată în străinătate anume cu acest scop. Și nu o dată, ci constant și continuu. Marketingul schimbă ierarhiile, inclusiv pe cele culturale. Rezultatele tranzacționale ale tinerilor contemporani români ce au contractat un destin cu galeriile europene profesioniste vorbesc de la sine în cât privește puterea branding-ului de a face cunoscute numele și opera unui artist local.

Un ușor progres în această direcție există deja, prin efortul caselor locale de licitație (Alis, Goldart, Artmark, Lavacow, Quadro) ce comunică rezultatele adjudecărilor lor, licitație de licitație, de zece ani de zile, către portalurile internaționale de rezultate tranzacționale, ce au încărcat, cu vremea, profilul fiecărui artist român tranzacționat, istoricul său tranzacțional, date cu privire la viața, cariera și opera sa. În ultimii ani Muzeul Național de Artă a itinerat, de asemenea, câteva expoziții de artă românească importantă în străinătate („Culorile avangardei” la Lisabona în martie – iunie 2009, Roma sept.-nov. 2009, Praga nov. 2009 – februarie 2010). Nu este însă suficient, expunerea și promovarea artei românești în străinătate trebuie amplificate și continuate, nu pot face obiectul unor proiecte singulare, este o misiune continuă.

Apoi circulația liberă a bunurilor culturale. Legea românească privitoare la patrimoniul încă cuprinde prevederi de tranziție cu privire la circulația bunurilor (iar practica ei este și mai birocratică, mai rigidă), prohibind ieșirea din țară a operelor de artă românească importante. Câtă vreme statul român însuși, în loc să încurajeze, îngreunează organizarea de expoziții internaționale de artă românească (se cer autorizări speciale muzeelor pentru a exporta în vederea expoziției opere importante de artă românească, iar categoria „importantului” este foarte vastă, cuprinde practic toți marii artiști români clasici și moderni), cu siguranță cunoașterea artei românești în afara granițelor va suferi decalaje.

Cum altfel să promovezi arta românească în străinătate, să îi faci cunoscute valorile și să faci cunoscuți marii ei artiști dacă nu încurajezi circulația liberă a acestora în piața internațională? Când Grigorescu va sta în colecțiile muzeale ori private europene alături de omologii săi de la Barbizon, doar atunci va fi cunoscut și prețuit la cotația internațională a acestei stilistici, iar lucrurile stau similar în privința pleiadei de clasici, moderni și avangardiști români. Credem că statul ar trebui să încurajeze exportul de cultură românească și să contribuie activ la plasarea în colecțiile muzeale și la pătrunderea în colecțiile private internaționale a unor Grigorescu, Andreescu, Tonitza, Pallady, Petrașcu, Iser, Dărăscu, Vasile Popescu, Lucian Grigorescu, Ciucurencu, Țuculescu, Baba etc., iar nu să interzică exportul acestora. Rezultatul ar fi că aceștia ar deveni cunoscuți și, treptat, apreciați, iar actualizarea cotațiilor lor de piață se va reflecta în cât privește valoarea întregii lor opere rămase în patrimoniul muzeal ori colecționistic în țară, multiplicând-o, de data aceasta cu ajutorul mecanismelor de piață internațională, ce ar funcționa în favoarea cotațiilor artei românești. De altminteri, oare patrimoniul cultural românesc nu este mai valoros dacă este împărțit de întregul spațiu de circulație și interes pentru valorile culturale, iar nu dacă rămâne păzit în interiorul granițelor și este cunoscut doar local? Circulația sa liberă și a mesajului pe care îl poartă sunt, credem, menirea lui – și a oricărei creații spirituale.

Top 5

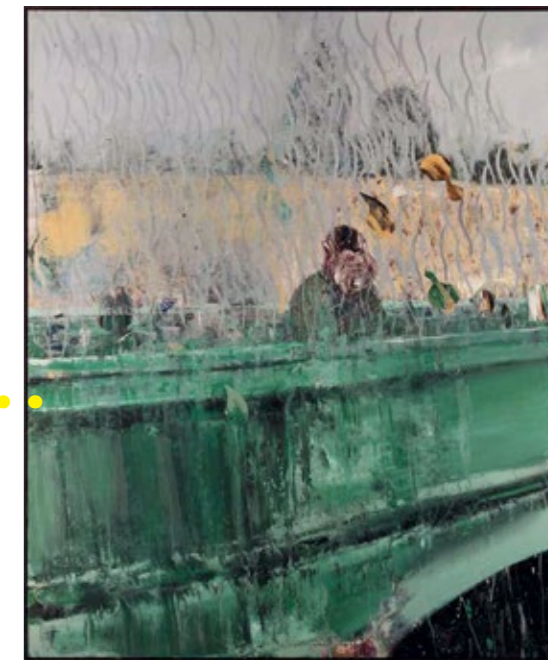
tranzacții în străinătate, în 2016, ale artistului Adrian Ghenie

sursă foto: www.artmarketmonitor.com

1

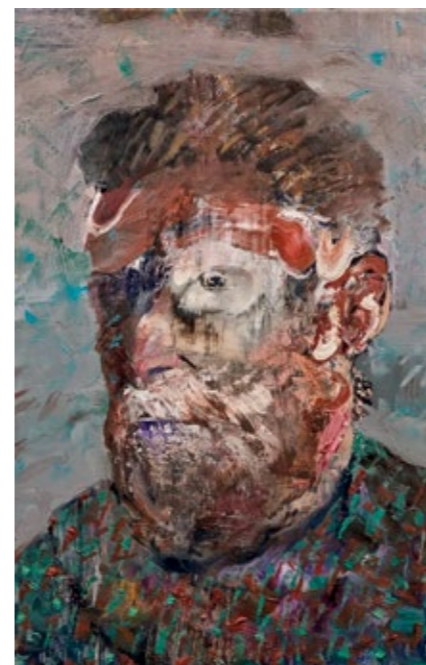
Nickelodeon, Christie's, oct. 2016, 7.041.000 €

sursă foto: www.artmarketmonitor.com

2

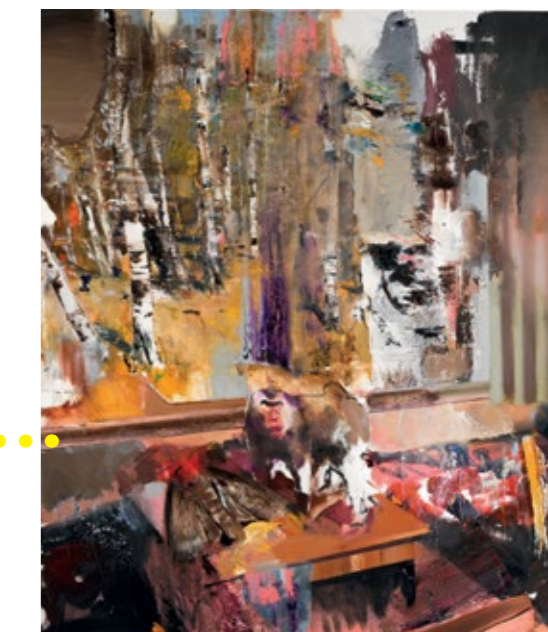
The Bridge, Christie's, nov. 2016, 3.062.000 €

sursă foto: www.sothebys.com/en/news-video/blogs/all-blogs/eye-on-asia/2017/03/adrian-ghenie.html

3

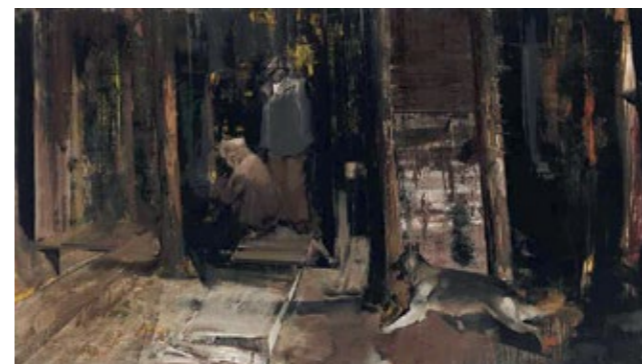
Self portrait as Vincent van Gogh, Sotheby's, mai 2016, 1.889.205 €

sursă foto: www.artmarketmonitor.com

4

The Hunted, Sotheby's, iun. 2016, 1.872.090 €

sursă foto: www.artnet.com

5

Flight into Egypt, Christie's, nov. 2016, 1.063.435 €

Din fericire însă, integrarea europeană a legislației românești cu privire la patrimoniu, la care instituțiile europene ne obligă treptat, va înlătura în curând și în mare măsură prohibiția circulației operelor de artă românească importantă, dând posibilitatea valorilor culturale românești să circule liber, pentru început în spațiul UE.

Și finalizăm cu o a treia premisă, a recunoașterii rolului colecționarului privitor la salvarea și conservarea patrimoniului, precum și la promovarea culturii contemporane, a încurajării acestuia să colecționeze, să doneze opere rețelei muzeale, să ocazionaze ori participe la expoziții organizate de muzeele românești și internaționale.

Ultimii ani au văzut progrese, firave, în normalizarea relațiilor între colecționarii privați, comercianții de artă și rețeaua muzeală din România, între care o deschidere

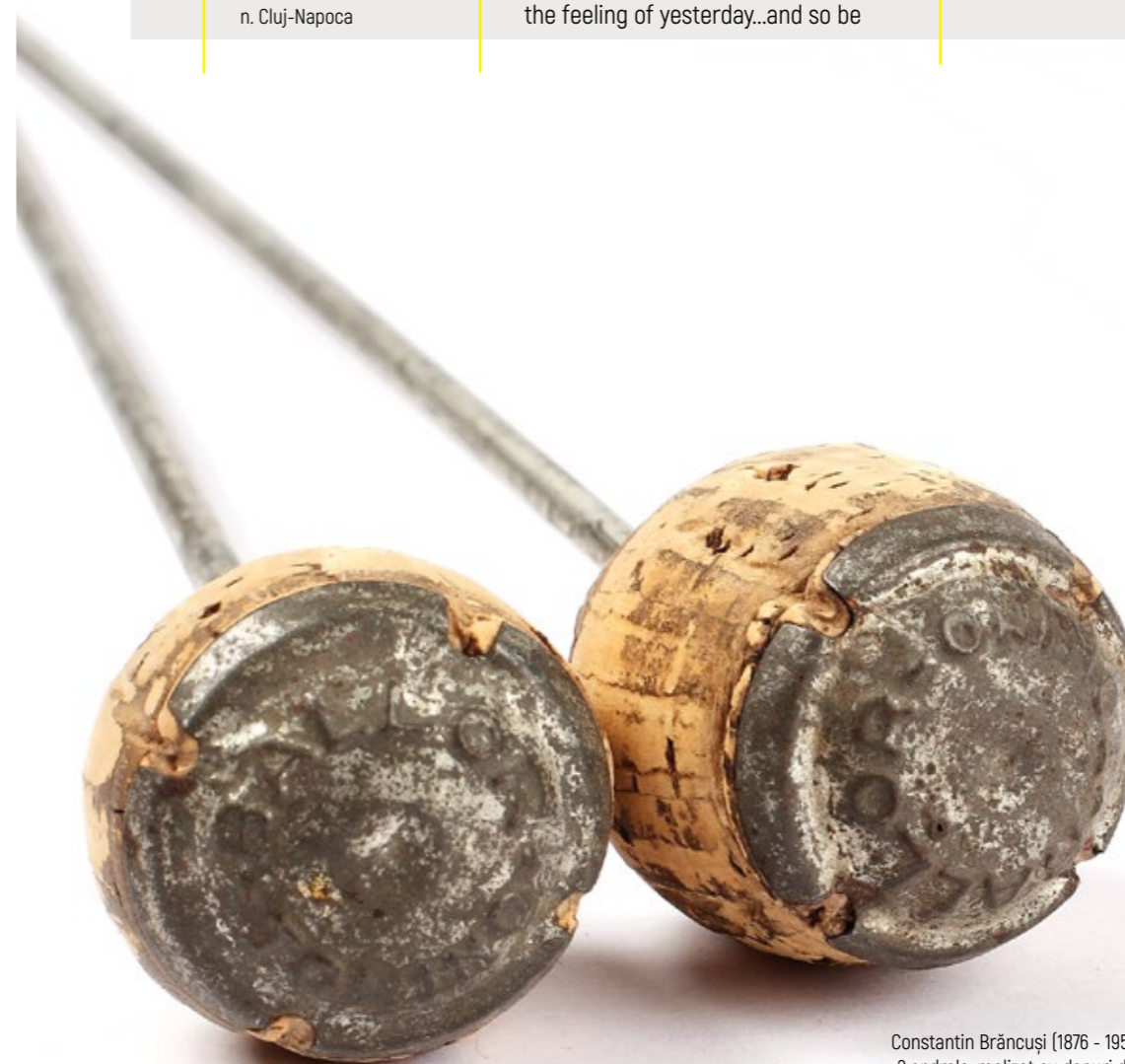
incipientă a muzeelor de a împrumuta opere în vederea unor expoziții organizate de fundații și galerii private (spre exemplu pentru expoziția "Artistul și Puterea", expoziție organizată de fundația Art Society în 2012, cu participarea a 27 de muzee, ori participarea a cca. 10 muzee anual la pavilionul muzeal al Art Safari București), invitarea unor colecționari să expună în cadrul unor expoziții tematice planificate de muzeele active (remarcăm Muzeul Național Cotroceni, Muzeul de Artă Brașov, Muzeul de Artă Cluj, recent și Muzeul Colectiilor de Artă), susținerea unor programe de achiziții de câteva muzee județene active, dar și donația recent realizată de fundația colecționarului Alain Bonte către Muzeul Național de Artă, ce a achiziționat în chiar scopul donației două picturi de Anton Chladek provenind din colecția istorică Manu (retrocedată de Muzeul Național foștilor proprietari, și vândută prin licitație în octombrie 2016).

În direcția aceleași destinderi și normalizări se străduiește și programul fundației Art Society "Camera Colecționarului", ce urmărește să convingă conducerea muzeelor naționale și județene să aloce, cel puțin periodic, un spațiu în incinta aceluiași muzeu în vederea expunerii de opere de artă importante din colecțiile iubitorilor de artă locali, cu miza nu doar a vitalizării expunerii curente, cât a stabilirii de relații profesionale cu comunitatea locală de colecționari de artă, primii potențiali prieteni ai instituției muzeale. Au acceptat să participe la program și au organizat deja expoziții Muzeul de Artă Constanța, Muzeul de Artă Cluj, Muzeul de Artă Iași, iar în 2017 sunt programate deschideri de „Cameră a colecționarului” în trei alte muzee.

Top 10

Tranzacții de artă de avangardă ori contemporană românească (artiști români sau de origine română) în licitațiile caselor internaționale (recorduri de autor)

1	Constantin Brâncuși n. Hobița, Gorj	Madame L.R	Christie's, Paris, feb. 2009	26.000.000 €
2	Adrian Ghenie n. Baia Mare	Nickelodeon	Christie's, oct. 2016	7.041.959 €
3	Victor Brauner n. Piatra Neamț	L'étrange cas de Monsieur K	Calmels-Cohen, Paris, aprilie 2003	700.000 €
4	Reuven Rubin n. Galați	The Road to Meron	Sotheby's, New York, dec. 2015	475.592 €
5	Saül Steinberg n. Râmnicu Sărat	View of the World from Ninth Avenue	Christie's, New York, nov. 1993	179.890 €
6	Marcel Iancu n. București	Le petit bal à Zurich, 1916	Loudmer, Paris, nov. 1989	137.204 €
7	Andrei Cădere n. Varșovia	Barre de bois rond rouge, bleu, orange, vert, jaune et violet	Christie's, Paris, dec. 2010	85.000 €
8	Gert & Uwe Tobias n. Brașov	Untitled	Christie's, London, oct. 2013	82.726 €
9	Sandu Darie n. Roman	Triángulos Blanco y Negro	Sotheby's, New York, nov. 2014	56.272 €
10	Victor Man n. Cluj-Napoca	Under the protection and the feeling of yesterday...and so be	Sotheby's, New York, sept. 2012	32.348 €

Constantin Brâncuși (1876 - 1957), Obiect creat de Constantin Brâncuși, set de 2 andrele, realizat cu dopuri de vermut Ballor Torino, pentru pictorița Natalia Dumitrescu, metal și dopuri acoperite cu foaie de oțel imprimat Ballor

Concluzii

Generalități

Anul 2016, cel puțin ultimul său trimestru, se înscrie în trendul ascendent pe care a pornit piața de artă din România, acum deja mai bine de 20 ani. Au fost perioade de creștere spectaculoasă, precum 1995-1998, anii 2003-2004, 2010-2012, dar și perioade de încetinire, stagnare și relativă recesiune, precum recenta perioadă a anilor 2014-2016. Cauzele de reducere a ritmului pieței de artă au fost diverse, pe de o parte sistemice (ținând de calitățile sistemului de valorizare al pieței de artă și de relația acestuia cu autoritatea de reglementare), pe de altă parte, precum în toate celelalte piețe, cauze macrosistemice, precum instabilitatea politică și impredictibilitatea economică.

2014-2016 fost însă ani în care jucătorii din piața de artă s-au concentrat pe sporirea numărului de clienți (a crescut cu peste 20% numărul acestora), prin acțiuni de diversificare constantă a ofertei și prin activități conexe de formare și educare a publicului amator de artă.

Licitațiile de artă au fost și în 2016 motorul pieței de artă din România. Valoarea totală a tranzacțiilor și numărul acestora a cunoscut o creștere semnificativă față de anii 2014-2015.

Segmentul principal în licitațiile de artă din România a rămas arta de patrimoniu, în special creația artiștilor de importanță națională, ce concretizează în continuare cele mai mari valori de piață.

Pe fundalul prelungirii situației economice incerte, operatorii din piața de artă s-au adaptat noilor condiții și au urmărit,

pe lângă promovarea capodoperelor artistice din vârful ofertei, să acomodeze un număr cât mai mare de clienți de licitație în căutare de valori accesibile.

Având în vedere că cererea din piață a fost guvernată de investitori mai prudenți, dar și mai activi, mai avizați în relație cu acest tip de investiție alternativă, oferta din licitațiile perioadei 2014-2016 a devenit mult mai variată, extinzându-se pe teme și categorii de produse din palierul de prețuri medii și mici. Cu toate acestea, la un număr de tranzacții de artă plastică de autor (înscrise în Indexul Pieței de Artă Românească) în 2016 relativ egal cu cel din 2015 (a scăzut cu 0.46% față de 2015), volumul valoric total al tranzacțiilor în licitații publice a crescut în 2016 cu 59% raportat la anul 2015.

Deși în creștere și diversificare, dată fiind vârsta tânără a pieței românești de artă, acest sistem prezintă încă o seamă de vulnerabilități, iar jucătorii din piață sunt deseori nevoiți să se confrunte cu reglementări incomplete, neactualizate, situație ce dă naștere unor controverse diverse (de la procedura de urmat în cazul contestării autenticității unei opere la dificultățile pe care le întâmpină un colecționar angajat în circulația internațională a valorilor culturale cu autoritățile vamale române).

Piața de artă în cifre

- Competiție: 6 case locale de licitație, cca. 120 de galerii și magazine de artă (cca. 80 sunt galerii și spații de artă contemporană, inclusiv artist-run spaces), dintre care aprox. 9 active și pe plan internațional
- Lichiditate: aprox. două licitații în medie pe săptămână
- Volume: aprox. 140 lucrări de plastică de autor puse în licitație în medie pe săptămână
- Segmentare cerere: cca. 50% colecționari / cca. 50% investitori
- Cerere în diversificare: investiții multi-funcționale: rentabilitate, rol decorativ, satisfacție estetică, funcție de prestigiu social și diferențiere, implicare civică
- Oferta în restrângere: popularizarea cotațiilor a contribuit la conștientizarea valorilor deținute și a limitat ofertarea de artă importantă, în așteptarea multiplicării valorii acesteia
- Ring "bursier" reglementat și transparent
- Instrumente specifice (index, indici, fonduri de investiție în artă etc.)
- Rezultate: randamentul mediu anual al pieței de artă din România a fost pentru ultimii 20 ani (1995 – 2016) de 17,7%
- Dimensiune piață: aprox. 12 mil. Euro în 2016, cu perspective de creștere de cca. 10% în 2017, respectiv 35% în 2017-2019

Trenduri 2017(-2019):

Vom referi la trei, toate reprezentând pași în dezvoltarea pe mai departe a pieței de artă românească:

Arta contemporană. Creșterea pieței de artă contemporană, germinată de: numărul din ce în ce mai mare de galerii și evenimente de artă contemporană românească, susținute de remarcarea artei vizuale românești pe piața europeană și internațională, precum și de întinerirea vârstei colecționarilor – mai mulți tineri devin interesați de fenomenul artei actuale românești.

Muzee private. Apariția muzeelor private de artă, într-un context de funcționare încă conservatoare și subcapitalizare a rețelei muzeale de stat/regionale, urmând ca primul muzeu privat de artă contemporană să se deschidă în toamna 2017 în București, aparținând unui iubitor de artă românească de naționalitate străină; urmat de alte câteva muzee: unul de artă de patrimoniu, în Târgu-Mureș, altul de artă contemporană în Cluj, precum și de un altul de artă românească importantă în București (ce se vor deschide, pe rând, în următorii 1-3 ani).

Integrare europeană treptată. Interesul pieței europene de artă pentru integrarea

pieței românești de artă, manifestat/simptomizat prin: deschiderea de către galeriile românești de artă contemporană de filiale în orașe europene, în special Berlin; colaborări frecvente între galeriile românești și omoloage europene, dar și muzee europene de artă, către care ajung expoziții local-concepute ale unor artiști români, fie ei de patrimoniu, avangardă ori contemporană; oferte de achiziție ori francizare către piața românească adresate marilor jucători din piața românească de artă, vizuală ori de imobile istorice.

Insuccese 2016

Anul 2016 a fost un an de trend pozitiv, de început de revenire a pieței de artă și de lansare (ori popularizare) a numeroase proiecte noi. Câteva proiecte de piață au reținut însă – și marcat – atenția publică prin nereușita lor. Între acestea câteva se cuvine a fi punctate într-acest spațiu limitat, pentru luare aminte și, cine-știe, redresare viitoare.

Probabil că primul dintre acestea este ratarea neașteptată, în anul Brâncuși, a recuperării celei mai iconice sculpturi de Brâncuși, "Cumințenia Pământului", în patrimoniul expozabil al statului român.

Un altul este pasivitatea, din păcate congenitală, a ministerului culturii și patrimoniului național în cât privește manifestarea preemptionsii la vânzarea unor colecții importante pentru istoria națională a artei românești, precum colecția istorică a familiei boierești Manu, ctitori ai Bucureștiului modern (licitație organizată în septembrie 2016); însă nu este singura, se pot lejer enumera alte oportunități pierdute în 2016, precum: patrimoniul Emil Cioran (licitație organizată în martie 2016), atelierul Brâncuși (licitație organizată în septembrie 2016, din colecția familiei Emilian Radu), colecția Cella Delavrancea (licitație organizată în octombrie 2016) etc.

Într-o notă similară, dar schimbând registrul categorial, nu a fost mai puțin semnificativă pasivitatea ministerului culturii în cât privește manifestarea preemptionsii la vânzarea unor imobile culturale importante pentru istoria noastră națională, precum: Cula Greceanu (cea mai veche culă – cetate țărănească românească, din perioada lui Mihai Viteazul), Casa Memorială Corneliu Baba (București), Casa Memorială Ion Mihalache, fondatorul Partidului Țărănesc (Argeș), Casa Memorială Ion Brătianu, fondatorul Partidului Liberal (Argeș) etc.

Câteva sfaturi pentru investitorul în artă

1. Cumpărați mai ales ce vă place! Față de alte investiții comune, investiția în artă are o latură estetică și de atitudine culturală ce nu poate fi ignorată. E mai puțin amuzant doar să comparați evoluția cotației de piață a diversilor artiști. În plus - dacă opera de artă este frumoasă, o să placă și altor cumpărători viitori. Dacă, peste o perioadă, opera pe care ați achiziționat-o vă place mai puțin, nimic nu vă împiedică să o vindeți iar cu banii obținuți să achiziționați alta.

2. Informați-vă! O carte generală despre istoria artei românești ori despre direcțiile artei contemporane vă va ajuta să vă formați o bază în înțelegerea fenomenului artistic, în timp ce vizitele la muzee și galerii vă vor da repere de comparație. Cataloge de expoziție sau de licitație, Indexul Pieței de Artă și indicele AC - ArtConsacrat (www.indexulpieteidearta.ro), indexul Tudor-Art (www.tudor-art.com), revistele de specialitate și website-urile caselor de licitație se numără și ele printre instrumentele de informare ale investitorului inteligent.

3. Gândiți-vă la un plan de investiție: tezaurizare și creștere lentă sau cutezanță și profituri nebănuite? Piața românească de artă, aflată într-o perioadă de emergență, este un mediu dinamic, în care au loc evoluții ale cotațiilor artiștilor, legate de așezarea sau reconsiderarea valorii lor. Cei care aleg o investiție sigură și un plan pe termen lung se orientează către arta de patrimoniu, adică operele realizate de artiști consacrați, a căror valoare a fost recunoscută și se află în creștere constantă. Aceia care îndrăznesc mai mult și investesc în lucrări de artă contemporană ale artiștilor tineri, au și șansele cele mai mari pentru un câștig surprinzător.

4. Fiecare canal de vânzare are avantajele sale. Cine dorește să aleagă opera preferată între operele aceluiași artist și să beneficieze de explicații detaliate cu privire la operă poate apela galeriile de artă, câtă vreme cine dorește să aleagă

între operele diferiților artiști și să aibă șansa achiziționării la un preț sub valoarea de piață poate prefera casele de licitație. Există și modalități de achiziție care nu presupun prezența fizică, precum participarea la licitație prin telefon sau online. Recomandăm însă vizionarea prealabilă a operei de artă, între imaginea din catalog și obiectul propriu-zis putând exista diferențe de culoare, similar între dimensiunile reale ale obiectului de artă și cele imaginate prin consultarea fotografiilor din catalog.

5. Nu cumpărați obiecte de artă fără acte doveditoare! Ca în orice altă investiție, certificatul de vânzare (pe care comerciantul, potrivit legii circulației obiectelor de artă, este obligat să îl emită) dovedește proprietatea dvs. asupra operei și proveniența acesteia.

6. Asigurați-vă de autenticitatea operei dorite! În piața de artă valoarea obiectului este dată de autenticitate, iar imposibilitatea dovedirii autenticității poate transforma cel mai valoros obiect într-unul neînsemnat. Unele case de licitații garantează prin certificat autenticitatea operei de artă adjudecate. Când casa de licitații sau galeria de artă nu vă garantează autenticitatea (sau o garantează pe durata unui termen limitat), cereți, anterior achiziției, unui expert atestat de Ministerul Culturii (sunt listați pe www.cimec.ro) și (neapărat) specializat în opera respectivului artist să verifice autenticitatea operei și, ideal, să emită un certificat de autenticitate.

7. Achiziția operei de artă este și o tranzacție comercială. Când achiziționați opere de artă de la o casă de licitație, citiți întotdeauna regulamentele de licitație, drepturile și condițiile, căci puteți descoperi beneficii suplimentare, precum reducerea comisionului de licitație, termene prelungite de plată, livrări gratuite etc. Pe de altă parte, ignorarea regulamentului poate aduce surpriza neplăcută a unor taxe adiționale.

8. Lucrați cu profesioniști în întreținerea operelor achiziționate. Operele de artă pot necesita operațiuni de conservare sau de restaurare, care le mențin sau chiar sporesc valoarea investițională. Pentru servicii de restaurare apelați doar la restauratori atestați de Ministerul Culturii (listați pe www.cimec.ro), care își desfășoară activitatea în laboratoare de restaurare autorizate (feriți-vă de amatori, care, chiar dacă sunt bine intenționați, pot provoca daune iremediabile operei de artă). Preferabil este, mai ales dacă nu aveți experiența pieței de artă, să achiziționați opera într-o stare bună de conservare, altminteri este posibil ca aceasta să nu poată fi restaurată întocmai cum v-ați aștepta.

9. Administrați-vă colecția de artă ca un bun investitor! Participați cu operele aparținând colecției dvs. la expoziții muzeale sau la ilustrarea literaturii de specialitate. Expunerea repetată în context profesional sporește notorietatea operei, ceea ce o face mai dezirabilă în piața de artă și îi sporește valoarea investițională.

10. Înainte de a vinde o opera de artă, cereți părerea unui evaluator profesionist! Acesta va recunoaște valoarea istorică, curentă și viitoare a operei dvs., în funcție de evoluția cotației de piață a artistului și contextul pieței, precum și opțiunile de canal de vânzare. Optați pentru canalele autorizate și testate de valorificare a operei de artă, cum sunt casele de licitație și galeriile cu tradiție, medii favorabile concursului de oferte pentru opera dvs. și a căror reputație garantează siguranța și profesionalismul tranzacției.

Theodor Aman (1831 - 1891), Expertul în artă, gravură cu acul

**MORE
THAN
JUST
EXPERTISE™**

www.pnsa.ro

Popovici Nițu Stoica & Asociații – Cele mai multe proiecte de Fuziuni & Achiziții în România

ACHIZIȚII PUBLICE

ARBITRAJ INTERNAȚIONAL

ASIGURĂRI

CONCURENȚĂ & ANTITRUST

DREPT BANCAR & FINANȚĂRI

DREPT SOCIETAR & COMERCIAL

DREPTUL MUNCII & PENSII

ENERGIE & RESURSE NATURALE

FINANȚĂRI/PPP, CONCESIUNI & INFRASTRUCTURĂ

FUZIUNI & ACHIZIȚII/PRIVATIZĂRI

INDUSTRIE MEDICALĂ & FARMACEUTICĂ

LITIGII

PIEȚE DE CAPITAL

PROPRIETATE INTELECTUALĂ

RESTRUCTURARE & INSOLVENȚĂ

TAXE

TELECOMUNICAȚII & MEDIA

TRANZACȚII IMOBILIARE

Popovici Nițu Stoica & Asociații este una din primele societăți de avocați înființate în România, dispunând de expertiză la cel mai înalt nivel, larg recunoscută în mediul de afaceri și profesional.

În ultimii 10 ani, Popovici Nițu Stoica & Asociații a finalizat cu succes 120 de tranzacții de fuziuni și achiziții, conform statisticilor EMIS DealWatch*, aflându-se pe primul loc cu cele mai multe fuziuni și achiziții consiliate în România.

Popovici Nițu Stoica & Asociații este unul din liderii avocaturii de afaceri în România, activând în principal în tranzacții private și reprezentând în general interesele investitorilor. Popovici Nițu Stoica & Asociații și PNSA Tax SRL grupează peste 80 de avocați și consultanți fiscali.

*O companie de cercetare a peste 125 de piețe emergente, afiliată Euromoney Institutional Investor Plc.

Acest material este întocmit de echipa IMA - Institutul Artmark de Managementul Artei (<http://www.artmark.ro/ima>; <http://www.indexulpieteidearta.ro/>), cu sprijinul câtorva colegi, cărora le mulțumim: Veronica Leca, Sorin Vasilescu, Ionuț Albu.

Datele și cifrele pe care se bazează analiza sunt în larga lor majoritate publice, disponibile pe websiteurile de specialitate, www.artprice.com, www.indexulpieteidearta.ro și www.tudor-art.com, precum și paginile de web ale caselor de licitație publică din România și străinătate; se adaugă aprecieri și concluzii ale directorilor caselor de licitație ce au răspuns solicitărilor (Luminița Ghilduș, Luciana Matei, Ion Rizea, Pavel Șușară) și cărora le mulțumim cu recunoștință.

Ne cerem scuze în avans pentru eventualele erori cifrice ori aproximații de apreciere, în special în cât privește dimensiunea ori volumele pieței private de artă, aceasta fiind greu de monitorizat și analizat, în lipsa unor cifre și rapoartări publice.

Prezentul raport nu intenționează să determine ori motiveze investiții în arta românească și nu poate fi considerat din niciun punct de vedere astfel, ci doar să aducă o contribuție la conturarea și explicitarea tinerei piețe de artă din România, aflată în acești ani, încă, în stadiu de organizare.

Fotografii: Artmark
Design grafic, DTP: Veronica Dănilă
Tipărit la: Everest

© 2017 Institutul de Management al Artei Artmark

Nicio parte din acest catalog nu poate fi reprodusă sau transmisă în niciun mod, sub nicio formă fără consimțământul scris al deținătorilor de copyright

ISBN: 978-606-8605-73-9

**POPOVICI NIȚU
STOICA & ASOCIAȚII**
Societate de Avocați

Calea Dorobanți nr. 239, etaj 6, București, Sector 1, Cod 010567 România
Tel: (0040) 21 317 79 19, Fax: (0040) 21 317 85 00 / 317 75 05
E-mail: office@pnsa.ro <http://www.pnsa.ro>